

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ, ЗДРАВНИ
ГРИЖИ И СПОРТ“
КАТЕДРА „МЕДИКО-СОЦИАЛНИ НАУКИ“**

Пролет Атанасова Николова

**Социална работа с извършители на
насилствени престъпления**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“
Докторска програма: Организация и управление на социалните
дейности

Професионално направление: 3.4. Социални дейности Област на
висше образование: 3. Социални, стопански и правни
науки

Научен ръководител:
проф. д-р Васка Станчева-Попкостадинова

Благоевград, 2025

Дисертационният труд е обсъден и допуснат до защита на заседание на катедра „Медико-социални науки“ на ФОЗЗГС при ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, състояло се на 1 септември 2025 г.

Дисертационният труд е в обем 167 страници и е структуриран в увод, три глави, основни изводи, препоръки, библиография и приложения. Резултатите са онагледени с 51 фигури и 14 таблици. Библиографията включва 153 източника, от които 43 на кирилица и 97 на латиница и 23 нормативни документи и стратегии.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 21 ноември 2025 г. от 13:00 часа в зала 478 на УК – 1 на ЮЗУ „Неофит Рилски“ на открито заседание на научно жури в състав:

1. Доц.д-р Виктория Бойкова Сотирова - председател, ЮЗУ „Неофит Рилски“
2. Проф. д-р Людмила Павлова Векова, ПУ „Паисий Хилендарски“
3. Доц. д-р Нона Глушкова, ПУ „Паисий Хилендарски“
4. Доц. д-р Вероника Спасова-МУ-Плевен
5. Доц. д-р Наташа Ангелова- ЮЗУ „Неофит Рилски“

Материалите за защита са на разположение на интересувашите се в стая 488, УК – 1, ЮЗУ „Неофит Рилски“, ул. „Иван Михайлов“ № 66.

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....	5
ГЛАВА ПЪРВА. ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР	
1.1. Социална работа в местата за лишаване от свобода.....	8
1.2. Програми за работа с лишени от свобода в различните етапи от изтърпяване на наказанието.....	11
1.3. Неблагоприятни преживявания в детството и отражението им върху поведението в зряла възраст.....	13
ГЛАВА ВТОРА. МЕТОДОЛОГИЯ И МЕТОДИ НА ПРОУЧВАНЕТО	
2.1. Цел и задачи.....	14
2.2. Хипотези.....	15
2.3. Участници.....	16
2.4. Методи.....	16
2.5. Организация на проучването.....	18
2.6. Етична процедура.....	21
ГЛАВА ТРЕТА. РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ	
3.1. Социално-демографски характеристики на изследваните лишени от свобода за насилствени престъпления.....	22
3.2. Неблагоприятните преживявания в детството сред лишени от свобода.....	24
3.3. Участие на лишените от свобода в специализирани програми.....	32
3.4. Удовлетвореност на лишените от свобода от работата на инспектори социална дейност и възпитателна работа.....	32
3.5. Проблеми и потребности на инспектори социална дейност и възпитателна работа при дейности с лишени от свобода лица.....	36
3.5.1. Предизвикателства в работата на инспектори социална дейност и възпитателна работа.....	37
3.5.2. Предложения за промени.....	40
3.6. Обобщение и препоръки.....	48
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	53
ПРИНОСИ.....	52
ПУБЛИКАЦИИ И УЧАСТИЕ В НАУЧНИ ФОРУМИ.....	55

Списък със съкращения

ГДИН- Главна дирекция „Изпълнение на наказанията”

ЗИНЗС - Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража.

ИСДВР-- Инспектор социална дейност и възпитателна работа

ЛСВ – Лишени от свобода

МЛС – Места за лишаване от свобода

МВР – Министерство на вътрешните работи

АСЕ – Неблагоприятни преживявания в детството

НК- Наказателен кодекс

ППЗИНЗС- Правилник за прилагане на Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража;

УПО- Условно предсрочно освобождаване

УВОД

Социалната работа е едно от основните направления в дейността на местата за лишаване от свобода, заедно с режимно-охранителната и стопанската дейност.

Лишените от свобода лица са разнообразна по своя състав общност, поради различията във възрастта, степента на образование, етническа принадлежност, професионални умения, ниво на криминализация, интелектуално развитие, нравствена деградация и др. Създаване на условия и възможности за помощ на лишените от свобода да извлекат и полза от престоя им в затвора чрез повишаване на социалната компетентност, образование и професионална квалификация е в основата на работата на Инспекторите социална дейност и възпитателна работа.

В последните години обект на засилен научен интерес са неблагоприятните преживявания в детството и тяхното отражение върху поведението и здравето в зряла възраст. Резултати от различни проучвания, провеждани предимно в САЩ, Обединеното кралство и други страни (без страни от Балканския полуостров) доказват категорично връзката между неблагоприятните преживявания в детството и криминални прояви в зряла възраст.

Липсата на данни за провеждането на подобни изследвания у нас, както и получените резултати от настоящия дисертационен труд биха били полезни за въвеждане на нови практики и подходи за оптимизиране ефективността на социалната и възпитателна работа в местата за лишаване от свобода.

Целта на дисертационния труд е да се проучат основни аспекти от социалната работа в местата за лишени от свобода през призмата на инспекторите социална дейности и възпитателна работа и лишените от свобода, както и разпространението на неблагоприятни преживявания в детството и отражението им върху криминални прояви в зряла възраст при ЛСВ.

Дисертационният труд е структуриран в три глави.

Първа глава се състои от три основни части. В първата част се представя кратък исторически преглед на затворното дело. Дискутират се структурата и нормативната уредба на пенитенциарната система, като се анализира приложението на международни стандарти за затворите и изпълнение наказанието „лишаване от свобода“. Втората част е посветена на социалната работа в местата за лишаване от свобода. Проучени и обобщени са модели на корекционно-възпитателната работа. Очертани са функциите и ролята на социалния работник в местата за лишаване от свобода и са представени програмите за работа с лишените от свобода в различните етапи от изтърпяване на наказанието. Третата част от първа глава е посветена на неблагоприятните преживявания в детството и отражението им в поведението и здравето в зряла възраст. Проучени са различни международни изследвания, но основният акцент е върху проучване на влияние на неблагоприятните преживявания в детството върху криминални прояви в зряла възраст.

Втора глава описва методологията и методиката на научното изследване. За целите на дисертационния труд са използвани количествени проучвания с международно утвърден въпросник ACE-IQ и два полуструктуриране въпросника, разработени за целите на проучването. Обхваната е голяма извадка от лишени от свобода и инспектори социална работа и възпитателна дейност от различни места за лишаване от свобода.

Трета глава представя анализа на резултатите от проучването в три основни посоки: разпространение на неблагоприятни преживявания в детството и влиянието им върху криминални прояви в зряла възраст сред лишени от свобода лица; проблеми, предложения и удовлетвореност на ЛСВ от социалната работа; проблеми и потребности на ИСДВР при работата с лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода.

Въз основа на резултатите от проучването са направени предложения за оптимизиране на социалната работа в местата за лишаване от свобода, свързани с промени в законодателството, актуализиране на програмите и включване на нови елементи и промяна в модела.

ПЪРВА ГЛАВА. ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР

1.2. Социална работа в местата за лишаване от свобода

Пенитенциарната социална работа трябва да се разглежда значително по-широко в контекста на професията „социален работник” въобще. Работата на пенитенциарния социален работник протича в сложна и предизвикателна среда, натоварен с много отговорности, изискващи професионална принадлежност, съпричастност и отдаденост.

Пенитенциарната система, включва в своята структура разнообразни дейности и групи от служители, чиято обща цел е реинтеграцията на лишените от свобода. Социалните работници са служебно- професионалната група с не-голяма легитимна власт, но са с висок статус в неформалната структура и притежават експертни компетенции (Маджаров, 2003, с.27).

Нормативните рагламенти дефинират социалната работа и възпитателна дейност в местата за лишаване от свобода като основни средства за ресоциализация на лишените от свобода, насочени към личностната промяна на осъдения и изграждане на умения и способности за законосъобразен начин на живот в обществото. (ЗИНЗС, чл.152).

Осъдените на лишаване от свобода (ЛС) се характеризират с високо ниво на криминализация, често пъти от ранна детска възраст, неформирана ценностна система, липса на образование и адекватени на възрастта и средата умения за междудличноствно взаимодействие.

Наказанието лишаване от свобода включва следните елементи: принудителна изолация, принудително съжителство и засилен контрол от страна на пенитенциарната администрация върху поведението и цялостната активност на лишените от свобода. В обстановка на принудително съжителство се осъществява интегрирането на лишения от свобода в затворническата субкултура, която осигурява определено статусно разпределение, включване в различни дейности с

асоциален характер, разпространение на затворнически норми и традиции (Маджаров Е., 2007, с.20).

Адаптацията на лишените от свобода към живот в условията на изолация, строг контрол и охрана и ограничения права, е съществена част от корекционно-възпитателния процес, който трябва да гарантира успешната бъдеща ресоциализация още от първия ден на приемане в пенитенциарното заведение.

Индивидуалната работа с лишените от свобода включва: информиране относно правния и социалния статус и възможностите за облекчаване на условията за изтърпяване на наказанието; подпомагане за решаване на проблемни ситуации и изграждане на умения за преодоляване на трудности; насочване и посредничество към външни организации за решаване на конкретни проблеми; мотивиране към активно участие и сътрудничество в подготовката за живот на свобода (ЗИНЗС, чл. 158).

Друг важен аспект от работата на инспекторите социална дейност и възпитателна работа е подготовката на осъдените за живот на свобода, което се осъществява, чрез прилагане на съответна програма с продължителност от един до три месеца.

Съвременната социалната работа в местата за лишаване от свобода поставя акцента върху положителното третиране, ресурса, който всяко лице притежава, формирането на умения за себепознание, адекватна самооценка и самоуважение, развитие на чувство за отговорност. Включването им в трудова дейност, като основно средство за ресоциализация, независимо дали труда е платен или доброволен, в съвременната пенитенциарна система не е форма на допълнително наказание, а напротив, възложената работа, според уменията и интересите на всяко лице, дава възможност за повишаване на конкурентноспособността им на трудовия пазар след освобождаването.

Корекционно- възпитателната дейност с лишените от свобода е процес, който се планира и има конкретни цели- ЛСВ да усвоят знания и умения за по-добро социално представяне в живота на свобода, да формират нагласи за законосъобразно поведение, за избягване на безразсъдно и рисково поведение, за осъзнаване на изборите, които след изтърпяване на наказанието предстои да правят, както и минимизиране на рецидив. Съществен момент от работата е мотивирането на лишените от свобода за включването им в различни дейности и програми за тяхната успешна ресоциализация.

Пенитенциарната социално-възпитателна работа е твърде динамична, развиваща се и търпяща промени дейност.

Дейността на социалните работници в местата за лишаване от свобода има своята строга правна регламентация. Социалната дейност и възпитателната работа в местата за лишаване от свобода включват:

- Диагностична и индивидуална корекционна дейност.
- Програми за въздействие, за намаляване на риска от рецидив и риска от вреди.
- Образование, обучение и квалификация на лишените от свобода.
- Творчески, културни и спортни дейности и религиозна подкрепа.

С лишените от свобода се осъществява групова и индивидуална социална дейност и възпитателна работа (чл. 152 от ЗИНЗС)

Диагностичната дейност се осъществява от инспекторите по социални дейности и възпитателна работа, инспекторите по пробация, инспекторите-психолози и инспекторите-педагози по утвърдени методики и във взаимодействие с останалите служители на затвора или поправителния дом.

Поправянето и превъзпитаване на осъдените, на практика е „двустранен процес на взаимоотношения между възпитател и възпитаник, с който се цели

възходящо развитие на възпитаника, като се отчита както неговата активна роля, така и влиянието на всички останали външни фактори” (Хаджийски и др.;1999, с.54).

Протичането на този процес се детайлизира в длъжностната характеристика на инспекторите „Социална дейност и възпитателна работа“, където са посочени характерните особености на длъжността.

Социалната дейност и възпитателната работа могат да бъдат определени като значим елемент от инструментариума, приложим при превъзпитание на правонарушителите и подобряване на личните им познания и умения.

1.2. Програми за работа с лишени от свобода в различните етапи от изтърпяване на наказанието.

За осъществяването на корекционната дейност, в местата за лишаване от свобода се реализират индивидуално и групово различни специализирани програми (корекционни и развиващи). Те са насочени към просоциално въздействие на определена зона на личностен дефицит, която е констатирана чрез оценката на правонарушителя. В крайния етап от изтърпяване на присъдата, социалната работа се характеризира с формирането на знания и умения за социално интегриране. Разработени и утвърдени от ГДИН, те са приложими във всички затвори и част от тях са са публично достъпни:

- Умения за мислене - подпомага формирането на умения за осмисляне, дефиниране и успешно разрешаване на съществуващи проблеми, повишава способността за самоконтрол, формира разбиране относно връзката между мисли, чувства и поведение, стимулира творческото мислене (Байкова, 2009, с. 125);

- Овладеяване на гнева - подходяща за прилагане сред осъдени с регистрирани дефицити при контрола над поведението. Цели лицата да осъзнаят процеса на развитието на собствения им гняв, да се научат да го контролират и сами

да изведат предимствата, свързани с това да подобрят собствените стратегии за овладяване на гнева, посредством ролеви игри в контекста на ситуации от ежедневието им в затвора (Байкова, 2009, с. 126);

- Формиране на умения за активно поведение на трудовия пазар - има за цел да фокусира вниманието на осъдените върху собствената отговорност при избора на професия, намиране на подходяща работа и съответно задържането ѝ. (Маджаров, 2009);

- Програма за формиране на умения за безопасно шофиране - първоначално тази програма е разработена за прилагане сред осъдени на пробация за шофиране в нетрезво състояние, но след промените в НК през 2017г. програмата към момента е приложима в затворите. Тя не цели да промени отношението и нагласите спрямо употребата на алкохол въобще, а е насочена към повишаване на чувствителността към евентуалните жертви на рисково поведение, свързано с шофиране в нетрезво състояние. (Тончева и др., 2005, с. 55);

- Програма за асертивно поведение - също е свързана с подобряване на способностите за справяне с гнева, повишаване на увереността и уменията за отстояване на себе си, но зачитайки чувствата, нуждите и желанията на околните, трансформиране на агресивните нагласи и насилието. (Бояджиева и др., 2016, с. 49);

- Програма „Живот на свобода” - има за цел да подготви лишени от свобода, на които им предстои освобождаване от затвора за успешната им ресоциализация и да минимизира вероятността от рецидив. (Бояджиева и др., 2016, с. 49)

В годишните отчети за дейността на ГДИН са посочени още няколко специализирани програми, прилагани в пенитенциарните заведения - програма „Рехабилитация на уязвими групи”, Краткосрочна програма за наркозависими лица, групова работа по 12- стъпковата програма на Анонимни алкохолици,

„Насърчаване на толерантността”, „Толерантност в затвора, толерантност в живота” , „Позитивно бащинство”, Специализирана програма за работа с лишени от свобода с ниско интелектуално ниво, Специализирана арт- програма „Арти” в ПДНМ (ГДИН, 2019, с. 19).

Първият етап за социална работа с осъдените е програмата за адаптация. На този етап на лишените от свобода се предоставя информация на достъпен за тях език относно целите и формите на социалната дейност и възпитателната работа в МЛС. Запознават се с правата и задълженията си по време на изтърпяване на на наказанието.

Социално-възпитателна работа с доживотно осъдени лица е съобразена с режимните изисквания и индивидуалните им планове, свързани с тяхното третиране и съхранение на личността.

1.3. Неблагоприятни преживявания в детството и отражението им в върху поведението в зряла възраст

Терминът „ACEs“ е акроним за Adverse Childhood Experiences (Неблагоприятни преживявания в детството НПД). Той става широко използван след проучване на Felitti et al (1998), в което се изследват десет неблагоприятни преживявания в семейството. Неблагоприятните преживявания в детството (НПД) са обект на нарастващ научен интерес през последните 30 години. Има все повече доказателства, че преживяванията по време на детството може да повлияят здравето през целия жизнен цикъл, на криминално поведение в зряла възраст.

1.3. Неблагоприятни преживявания в детството и отражението им в зряла възраст, „ACEs“

Терминът „ACEs“ е акроним за Adverse Childhood Experiences (Неблагоприятни преживявания в детството- НПД). Той става широко използван след проучване на Felitti et al (1998), в което се изследват десет неблагоприятни

преживявания в семейството. Неблагоприятните преживявания в детството (НПД) са обект на нарастващ научен интерес през последните 30 години. Има все повече доказателства, че преживяванията по време на детството може да повлияят здравето през целия жизнен цикъл, на криминално поведение в зряла възраст.

За целта на нашето проучване се спираме по-подробно на научните доказателства за неблагоприятните преживявания в детството и популацията на лишени от свобода младежи, възрастни мъже и жени с насилствени престъпления и социалната работа с тях.

Проучванията на ACE разкриват силна връзка между емоционалните преживявания в детството, физическото, и психическо здраве като възрастни, както и основните причини за смъртността и престъпността на възрастните. (Kazeem, 2015).

Проучванията установяват, че лицата в системата на наказателното правосъдие докладват за по-високи нива на НПД в детството от тези в общата популация (The Prisoner ACE Survey) .

Нарастващият обем международни проучвания с ACE-IQ показват как неблагоприятните детските преживявания могат да повлияят негативно на възможностите за живот на индивидите, **и увеличават риска от участие в престъпни деяния.**

ГЛАВА ВТОРА. МЕТОДОЛОГИЯ НА ПРОУЧВАНЕТО

2.1. Цел и задачи

2.1.1. Целта на дисертационния труд е да се проучат проблемите и перспективите на социалната работа в местата за лишаване от свобода през призмата на ЛСЛ и ИСДВР, както и влиянието на неблагоприятни преживявания в детството върху криминално поведение в зряла възраст при ЛСВ.

2.1.2. Задачи

За изпълнение на целта си поставихме следните задачи:

а) Да се изследва наличието на неблагоприятни преживявания в детството сред изтърпяващи наказание „лишаване от свобода“.

б) Да се установи съществува ли зависимост между преживените в детството неблагоприятни събития и криминално поведение в зряла възраст (тип и продължителност).

в) Да се проучи участието на лишени от свобода в специализирани програми в период на адаптация и при престоя в затвора, като се изведат потребностите и предложения за промени.

г) Да се оцени удовлетвореността на лишените от свобода от работата на ИСВР.

д) Да се проучат проблемите и потребностите на инспектори „Социална дейност и възпитателна работа“ при работата с лица, изтърпяващи наказание „Лишаване от свобода“ в затворите и затворническите обществения.

е) Да се проучи мнението на ИСВР относно необходими промени в законодателството.

з) Да се предложат насоки за подобряване моделите и съдържанието на корекционно-възпитателната работа в местата за лишаване от свобода.

2.2. Хипотези

Формулирани са три хипотези:

Х1. Предполагаме, че неблагоприятните преживявания в детството се свързват с криминални прояви в по-късна възраст.

Х2. Предполагаме, че съществува зависимост между броя на неблагоприятните преживявания в детството и рецидивизма.

Х3. Допускаме, че инспекторите социална дейност и възпитателна работа ще декларират необходимост от допълнително обучение, повече ресурси и нормативни промени, свързани с изпълнение на функциите им.

2.3. Участници

В проучването участват 381 лица, от които 351 ЛС и 35 ИСДВР.

Лишените от свобода са от следните места за лишаване от свобода (МЛС) - затвор София, ЗОЗТ Кремиковци, ЗООТ Казичене, затвор Бобов дол, ЗООТ Самораново, затвор Враца, поправителен дом за младежи към затвора в гр. Враца, затвор Сливен, поправителен дом за непълнолетни девойки към затвора в Сливен.

Инспекторите „Социална дейност и възпитателна работа“ и инспектори „Пробация“ са от затворите в гр. София (31,4%), гр. Бобов дол (8,6%), гр. Враца (31,4%) и гр. Сливен (17,1%); ЗООТ и ЗОЗТ(11,4%).

2.4. Методи

2.4.1. За целите на проучването са използвани 3 въпросника: 2 полуструктурирани въпросника, разработени за целта на проучването (за лишени от свобода и за инспектори за корекционно-възпитателна работа) и утвърден международен въпросник „Неблагоприятни преживявания в детството (ACE-IQ)„.

Въпросникът за оценка потребностите и предизвикателствата в работата на ИСДВР включва 13 въпроса от затворен и отворен тип, отнасящи се до: демографска характеристика на инспекторите (1-3); период на адаптацията на ЛС и корекционната работа (6–9); законодателната уредба и необходимостта за промяната ѝ (10–13).

Въпросник за ЛСЛ относно оценката им за най-често използваните методи на социална и възпитателна работа в местата за изтърпяване на наказание «лишаване от свобода». Въпросникът се състои от 11 затворени и отворени въпроса, разпределени в следните области: профил на лишените от свобода; брой присъди и вид престъпления; брой пъти лишен от свобода; обща продължителност (за цял живот); взаимодействие с инспекторите "Социална дейност и възпитателна работа"; участие в специализираните програми; оценка на услугите, които им се предлагат от специалистите; препоръки за промяна при

провеждането на корекционно- възпитателната работа по време на изпълнение на наказанието.

Въпросник за неблагоприятни преживявания в детството ACE – IQ

Преводът и адаптация на въпросника „Неблагоприятни преживявания в детството (ACE -IQ)“ на български език е направен от д-р Румяна Динолова през 2017 г. Въпросите от ACE-IQ включват демографска информация и неблагоприятни преживявания в детството. Неблагоприятните преживявания в детството от въпросника ACE-IQ са подредени в 13 категории: емоционално насилие; физическо насилие; сексуално насилие; насилие срещу членове на домакинството; съжителство с членове на домакинството, които са злоупотребявали с алкохол и наркотици; съжителство с членове на домакинството, които са психично болни или суицидни; съжителство с членове на домакинството, които са били в затвора; един или без родители, раздяла или развод на родителите; емоционално пренебрегване; физическа липса на грижи; психически тормоз; насилие в общността; колективно насилие. Категориите НПД могат да се обединят в две големи групи: неблагоприятни преживявания в детството, свързани с насилие и пренебрегване и такива свързани със семейна дисфункция:

А. Неблагоприятни преживявания в детството, свързани с насилие и пренебрегване (8): физическо насилие, емоционално насилие, сексуално насилие , емоционално пренебрегване, физическо пренебрегване, тормоз, насилие в общността, колективно насилие

Б. Неблагоприятни преживявания в детството, свързани със семейна дисфункция (5): член от семейството, злоупотребяващ с алкохол, член/членове в домакинството лишени от свобода, член от домакинството с психична болест, насилие, извършвано над родителите или друг член на домакинството, семейство с един родител или разведени/ разделени родители или без родители

Резултатите за НПД са изчислени посредством *двоична и честотна версия*, съгласно инструкциите в ръководството за приложение и анализ ACE-IQ .

2.4.2. Статистически методи

Описателни методи и методи за оценка, използвани за обработка на данните, са както следва:

- Вариационен анализ на количествени променливи – средна стойност, стандартно отклонение и 95% доверителен интервал на средната.

- Честотен анализ на качествени променливи (номинални и рангови), който включва абсолютни честоти, относителни честоти (в проценти), кумулативни относителни честоти (в проценти).

- Корелационен анализ

- Графичен анализ

Методи за проверка на хипотези, приложени в работата, са:

1. Методи на Колмогоров-Смирнов (Kolmogorov-Smirnov) и Шапиро-Уйлк (Shapiro-Wilk) – проверка за нормалност на разпределението на количествена променлива.

2. Метод хи-квадрат χ^2 (Chi-square test) или точен тест на Фишер (Fisher's exact test) – търсене на връзка между две качествени променливи.

3. Метод на Ман-Уйтни (Mann-Witney) – сравняване на две групи на една количествена променлива, когато разпределението не е нормално.

За обработка на данните от проучването беше използвана версията на SPSS – SPSS for Windows 13.0.

2.5. Организация на проучването

За реализиране на проучването е поискано официално разрешение от ГДИН за достъп до определените места за лишаване от свобода и провеждане на анонимно проучване на осъдени лица за конкретни насилствени правонарушения,

предвид нормативните ограничения за външни лица, както и за провеждане на проучване сред специалистите, работещи с тях - инспектори социална дейност и възпитателна работа, инспектори психолози и пробация. В отговор на запитването е дадено разрешение за провеждане на проучването по определен график за посещенията на всеки един затвор.

За целта на изследването помолихме ГДИН да ни предостави информация за броя на лишените от свобода /ЛС/ в затворите в София, Бобов дол, Враца, Сливен и прилежащите към тях обществения, както и за броя на социалните работници в местата за лишаване от свобода (МЛС), в които е определено провеждането на изследването .

Съгласно данните, предоставени от ГДИН, към 28.02.2019г. лишените от свобода за извършени насилствено престъпление (по чл.115-116; чл.128-129; чл.149-157; чл.198-200 от НК) в местата за лишаване от свобода (МЛС), в които е проведено проучването (София, Бобов дол, Враца и Сливен), са общо 848 лица, от които:

- 387 са осъдени по чл. чл.115-116 от НК (45,6%);
- 51 са осъдени по чл. чл.128-129 от НК (6,0%);
- 95 са осъдени по чл. чл.149-159 от НК (11,2%);
- 315 са осъдени по чл. чл.198-200 от НК(37,2%);
- 64 жени и 784 мъже (7,5% жени и 92,5%).

В нашето проучване участват 351 лишени от свобода извършители на насилствени престъпления.: 330 мъже (94%)и 21жени (6,0 %) от МЛС в София, Бобов дол, ЗООТ- Кремиковци, Враца, Сливен, ПДСливен,ПД-Враца. По-големият брой мъже респонденти е свързан с обичайно по-големия брой на местата за изтърпяване на наказанията - затвори за мъже и само един такъв за жени в гр. Сливен.

В таблица 1 е представен броят на участниците в проучването ЛСВ по местата за лишени от свобода. Най-много са участниците затвора София и прилежащите ЗОЗТ – София, ЗОЗТ Кремиковци и Казичене (60,7% или 213 души).

Таблица 1 . ЛСВ, участващи в проучването по МЛС

МЛС	Брой (%) ЛСВ
Затвор -София ЗОЗТ-Кремиковци ЗОЗТ-Казичене	213 (60,7%)
Затвор -Бобов дол ЗОЗТ Самораново	56 (16,0%)
Затвор-Враца	61(17,4%)
Затвор - Сливен	21 (6,0%)
Общо	351(100%)

Обем извадката – 351 ЛСВ, представителна за лишените от свобода за извършено насилствено престъпление (по чл.115-116; чл.128-129; чл.149-157; чл.198-200 от НК) в МЛС в София, Бобов дол, Враца и Сливен (1,96 гаранционен множител при 95% доверително равнище , 0,5 стандартно отклонение; максимално допустима грешка 4,0%).

Процедура на изследването

Провеждането на проучването бе съобразено с изискванията за сигурност във всеки един затвор и с разпределението на времето на лишените от свобода. Изследователят изцяло се съобрази с предложената организация в местата за лишаване от свобода. Във всеки един затвор предварително беше определен инспектор СДВР, който да съдейства за провеждане на проучването чрез организиране на лишените от свобода и извеждането им от групата до

определеното помещение. Предвид по-големия брой осъдени лица беше преценено, че е по-целесъобразно онези от тях, които притежават нужната грамотност и образователно ниво да бъдат събирани по няколко респонденти в определеното помещение. На групата беше разяснявана целта на проучването и въпросниците, като при наличие на неяснота, имаха възможност да задават уточняващи въпроси на изследователя. При част от лицата, при които е установено ниско ниво на грамотност, е ползван методът на пряко лично интервю „лице в лице“.

При провеждане на изследването са спазени следните правила:

1. В анкетната карта на всички въпроси има отговор „предпочитам да не отговарям/не знам/ не желае да посочи/не мога да преценя“. При интервюирането се спазва правилото, ако респондентът се колебае, да му се даде възможност да помисли, след което отново му се задава въпросът, като ако е необходимо, интервюиращият пояснява въпроса, без да сугестира респондента. Ако и след обяснението респондентът не може да отговори, интервюиращият пита респондента да отбележи ли отговор *„предпочитам да не отговарям/не знам/ не желае да посочи/не мога да преценя“*. По този начин се изключва възможността от неотговорили респонденти и/или непълни отговори.

2. Не се допуска в отговорите на един респондент всички въпроси да са с отговор *„предпочитам да не отговарям/не знам/ не желае да посочи/не мога да преценя“*. Такива попълнени въпросници не се взимат предвид, не се обработват и не влизат в масива от данни.

2.6. Етична процедура

Дизайнът, организацията и методите на проучването са представени на Администрацията на ГДИН и на Комисията по етика на научните изследвания към Югозападен университет „Неофит Рилски“.

Участниците бяха информирани устно и на място за възможността да се откажат от участие в изследването. Въпросниците са анонимни и демографската част не включва лични данни като име и ЕГН. Изработен е отделен документ за информирано съгласие за участие в изследването, предвид изричното изискване за това, посочено в разрешението от ГДИН за провеждане на проучването, като същият е прилаган от служителите в съответните затворнически досиета.

ГЛАВА ТРЕТА. РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

3.1. Социално-демографска характеристика на лицата, лишени от свобода за насилствени престъпления

По-голямата част от респондентите са мъже (94,0%). Ниският дял на жените се дължи на факта, че в България има само един затвор за жени - в гр. Сливен

Възрастта на участниците ЛСВ по време на проучването е в диапазон от 15-78 години. Респондентите без образование са 5,1% (n=18), с начално образование са 11,4% (n=40), с основно образование 22,2% (n=78), със средно образование са 22,8% (n=80) и висше образование - 6,3 % (n=22) от всички отговорили на въпроса. Делът на неотговорилите е почти 30% (n=113) от всички анкетирани .

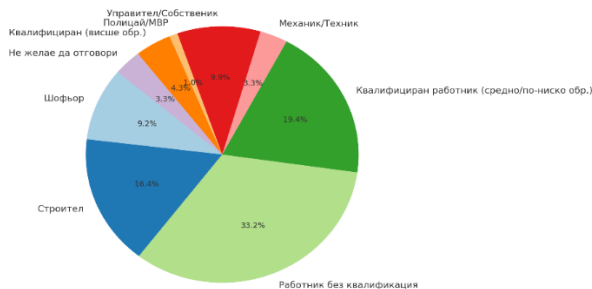
Мнозинството от респондентите (62,7 %.) съобщават, че тяхната етническа принадлежност е българска, като роми се определят 12,3%, а като турци – 5,4% .

Около една трета от ЛСВ (32,8%) имат сключен брак или живеят в съжителство; близо една пета (21,3%) са разведени, а 4,7% – вдовци/вдовици (фиг. 5). Делът на несемейните е 41,9%. По-голямата част (82,1%) посочват, че са избрали партньора си самостоятелно. Почти една трета (29,9%) съобщават, че нямат деца. Възрастта, на която са станали родители, варира от 12 до 35 години.

Значителна част от респондентите (64,4%) са били осъждани и преди, като повече от половината (54,9%) са получили наказание лишаване от свобода; 7,7 %

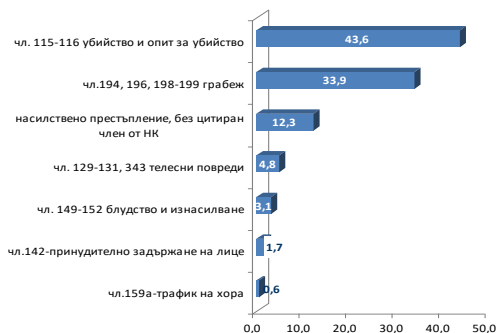
са били осъдени условно, а 10,6% са получили наказание пробация. Най-честото правонарушение, за което са били осъждани е грабеж (55,3%).

Преди да влязат в затвора, по-голямата част от ЛСВ са имали работа (86,6%). Най-много са неквалифицираните работници (33,2%) и работещите в строителството (16,4%), а квалифицираните работници са по-малко от половината (45%) (фиг. 1) .

Фигура 1. Професия на осъдените ЛСВ, преди сегашното постъпване в затвора

Обобщените данни сочат, че близо половината от лишените на свобода ($n=153/ 43,6\%$) са осъдени по чл.115-116 от НК (убийство или опит за убийство), а около една трета ($n=119/ 33,9\%$) - по чл. 198-200 от НК – грабеж (фиг. 2).

Фигура 2. Присъди по членове от НК

3.2. Неблагоприятни преживявания в детството при ЛСВ

За целите на анализа, неблагоприятните преживявания в детството (НПД) са изчислени посредством двоична и честотна версия (табл.2), съгласно инструкциите в ръководството за прилагане на ACE-IQ.

Лишените от свобода без посочени неблагоприятни преживявания в детството са малко на брой (21/6,0%) по ДВ, 30 (8,5%) по ЧВ). Голям е броят на респондентите, преживели ≥ 4 категории (200 респонденти по ДВ и 145 по ЧВ).

Таблица 2. Разпространение на НПД по категории (ДВ и ЧВ)

В колко категории лицето е имало НПД	Брой (%) Двоична версия	Брой % Честотна версия
В нито една категория/ лицето не е имало НПД	21(6,0)	30 (8,5)
НПД в 1 категория	39(11,1)	68(19,4)
НПД в 2 до 3 категории	91(25,9)	108(30,8)
НПД в 4 и повече категории	200(57,0)	145(41,3)

Най- разпространено НДП сред респондентите (двоична и честотна версия) е живот в семейство с разделени родители (64,1%) , следвано от свидетели на насилие в общността- 57,0% (ДВ) и 23,4% (ЧВ), колективно насилие - 54,1% (ДВ и ЧВ), физическо насилие -39% (ДВ) и 12,3%(ЧВ), емоционално насилие -40,7% (ДВ) и 16,2%(ЧВ), член от семейството, лишен от свобода (ДВ и ЧВ) -23,6% (табл. 3)

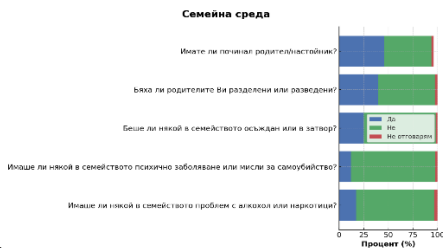
Таблица 3. Разпространение на видовете НПД сред ЛСВ (ДВ и ЧВ)

Неблагоприятни преживявания в детството	Двоична версия		Честотна версия	
	брой	процент	брой	процент
Физическо насилие	137	39,0	43	12,3
Емоционално насилие	143	40,7	57	16,2
Сексуално насилие	53	15,1	53	15,1
Злоупотребяващ с алкохол и/или наркотици	59	16,8	59	16,8
Лишени от свобода в домакинството-двоична версия	83	23,6	83	23,6
Психична болест на член от семейството	39	11,1	39	11,1
Родител или член на домакинството, над когото е извършвано насилие (домашно насилие)	156	44,4	94	26,8
Един или без родители, разделени или разведени родители	225	64,1	225	64,1
Емоционално пренебрегване	105	29,9	181	51,6
Физическо пренебрегване	65	18,5	41	11,7
Тормоз	95	27,1	45	12,8
Насилие в общността	200	57,0	82	23,4
Колективно насилие	190	54,1	190	54,1

Отношения с родители/настойници и семейна среда до 18-та година

Резултатите от проучването показват, че **живот в дисфункционална среда** е едно от широко разпространените НПД в изследваната извадка на лишените от свобода. Родителският развод или раздяла е най-често срещаната семейна дисфункция – (39,8%). Висок е дялът на ЛСВ, чийто родител е починал (45,9%). Част от ЛСВ (12%) са живели с член на семейството с психично заболяване или със злоупотребяващи с алкохол (14,4%), а една четвърт (25,8%) съобщават, че са израствали в семейства, в които член на домакинството е бил осъден и е изтърпял наказание в затвор (фиг. 3).

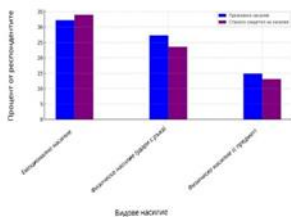
Голяма част от респондентите са станали свидетели на домашно насилие повече от един път (36,1%- много пъти, 29% няколко пъти).

Фигура 3. НПД свързани със семейна дисфункция

Около 40% от ЛСВ са подлагани на насилие в семейството или са били свидетели на насилие. Около 27% съобщават за удари с ръка или ритници, а 20% са били удряни с предмети. За заплахи за изгонване от дома са съобщили една четвърт (24%) от респондентите, свидетели на насилие в дома, на крясъци и обиди са станали 45% от анкетираните и 23% са виждали физическо насилие над член на семейството.

Данните показват значителни нива на преживяно насилие в семейството, както физическо, така и емоционално. На фиг. 4 е представено сравнение между жертви и свидетели на емоционално и физическо насилие.

Фигура 4. Жертви и свидетели на насилие в семейството

Сексуално насилие. За различни форми на сексуално насилие съобщават много малък брой от респондентите (от 1,7% до 4,3%), като по-голямата част (84%) съобщават, че никога това не се е случвало.

Насилие от връстници. От всички изследвани ЛСВ за насилие от връстници, дават отговор на въпроса за това колко често са били обект на тормоз от връстници 308 души (91,5%). Само една трета (29,6%) съобщават за това, че те са били подлагани на тормоз от връстници в детството. Това е очакван резултат, тъй като ЛСВ често са били лидери и самите те са упражнявали тормоз.

Най-честият тормоз, упражняван върху респондентите е удране, ритане, бутане, блъскане, заключване (21,4%), следван от подигравки заради етническия им произход (6,6%), тормоз по друг начин, без да се посочват начините (5,1%). На този въпрос е твърде висок процентът (61%) на тези, които предпочитат да не отговорят за вида тормоз или изобщо не отговарят. Голяма част от анкетираните лишени от свобода (85%) са участвали в сбивания, от които повече от веднъж (66,7%).

Свидетели на насилие в общността

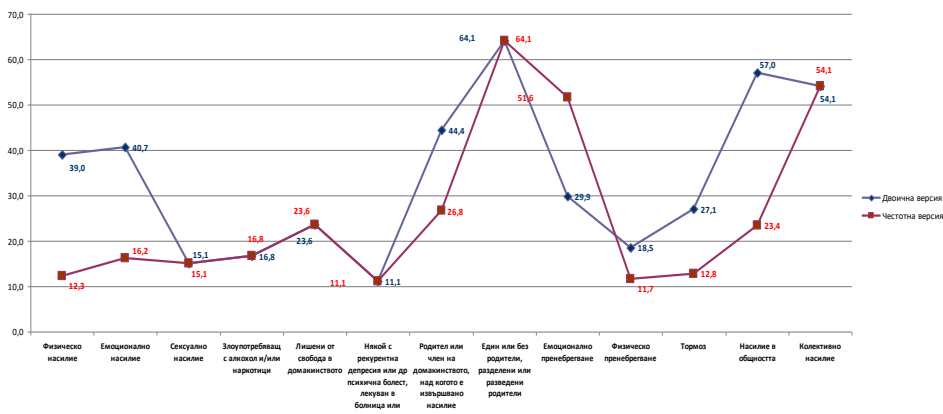
Близо половината от ЛСВ (55%) съобщават, че са били свидетели на това как някой е пребиван в реалния живот, а част (44 %) са били свидетели на това как някой е намушкан или прострелян.

Колективно насилие Тези въпроси са свързани с това дали респондентите са свидетели на събития с колективно насилие когато са били деца: война, тероризъм, политически или етнически конфликти, геноцид, репресии, изчезвания, изтезания, организирано насилие като бандитизъм или война на банди. Малко вероятно е някои от респондентите да са свидетели на война, но голяма част (45,4%) са били свидетели на организирано насилие (бандитизъм).

Връзка по видове НПД между двоична и честотна версия

Данните от изследването показват значителни нива на преживяно насилие в семейството, както физическо, така и емоционално. Малък процент респонденти посочват, че никога не са били жертва на определени видове насилие, докато значителен процент докладват за многократно или поне веднъж преживяно насилие.

Връзка между НПД при ДВ и ЧВ се наблюдава при следните видове НПД: живот в семейство с един, разделени/ разведени или без родители (64,1%), колективно насилие (54,1%), сексуално насилие- (15,1%); психична болест на член от семейството (11,1%) (фиг. 5).

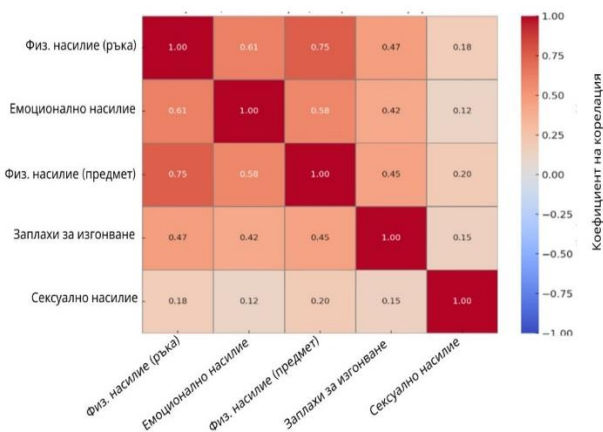

Фигура 5. Връзка по категории НПД между двоична и честотна версия

Зависимости между отделните неблагоприятни преживявания в детството

Изследването на връзките между различните форми на неблагоприятни преживявания в детството предоставя възможност за разбиране на кумулативния характер на травматичните събития. На Фигура 6 е представена корелационната матрица, визуализираща връзките между отделните форми на насилие.

Най-силни положителни корелации ($r > 0,50$) открихме при: *Физическо насилие (ръка) × Физическо насилие (предмет)* ($r = 0,75$; $p < 0,01$); *Физическо насилие (ръка) × Емоционално насилие* ($r = 0,61$; $p < 0,01$). *Емоционално насилие × Физическо насилие (предмет)*, $r = 0,58$; $p < 0,01$. Установената силна връзка показва, че двата типа насилие се срещат съвместно. Това свидетелства за комбинирано проявление на вербална агресия и физически удари. Униженията и обидите често са придружени от физически посегателства с предмети.

Фиг. 6. Колерационна матрица на различните форми на насилие

Умерени корелации ($r = 0,30-0,50$)

Установената връзка при *Психическо насилие × Емоционално пренебрегване* ($r = 0,408$; $p < 0,01$) е умерено силна и статистически значима. Децата, изложени на психологически натиск, често са едновременно и емоционално пренебрегнати. Умерени са и корелационните зависимости между: *Заплахи за изгонване × Физическо насилие* ($r = 0,47$; $p < 0,05$) и *Емоционално насилие × Заплахи за изгонване*, ($r = 0,42$; $p < 0,01$). Емоционалната дестабилизация и страхът от

изоставяне често съпътстват по-традиционните форми на насилие, като свидетелстват за нестабилна и конфликтна семейна среда.

Анализът показва ясно изразена вътрешна свързаност между основните форми на насилие и пренебрегване в детството. Силните и умерените корелации свидетелстват за натрупващ ефект, при който различни видове насилие се проявяват едновременно, като увеличават риска от сериозни социални и поведенчески последици. За разлика от тях сексуалното насилие се откроява като относително изолирана форма, възникваща в различен контекст и по-рядко съпътстваща други НПД.

3.5. Връзка между НПД и криминално поведение на ЛСВ

Изследването на връзката между неблагоприятните преживявания в детството (НПД) и криминалното поведение на лишените от свобода е от съществено значение за разбирането на факторите, които формират риска от извършване на престъпление и рецидив. С цел да се установим зависимости, използвахме Хи-квадрат (χ^2) тест на Пирсън (Pearson Chi-Square) за статистическа значимост, за да се оцени дали броят и видът на НПД са свързани с: вида на извършеното престъпление, наличието на предишни осъждания (рецидивизъм), участието в корекционни програми, образователното равнище на ЛСВ.

Таблица 4. Зависимост между криминално поведение и брой НПД (ДВ и ЧВ версия)

Брой НПД's (сред всички лица, N=351)		Вид престъпление					Осъдено ли е лицето при сегашното престъпление	
		чл. 115. 116 от НК	чл. 128. 135 от НК	чл. 149. 157 от НК	чл.198 - 200 от НК	Друго наказателно престъпление	Да	Не
Лицето не е преживяло НПД (ДВ*), (N=21)	брой	11	1	1	2	6	10	11
	%	52,4%	4,8%	4,8%	9,5%	28,6%	47,6%	52,4%
Лицето не е преживяло НПД (ЧВ**), (N=30)	брой	14	1	2	4	9	15	15
	%	46,7%	3,3%	6,7%	13,3%	30,0%	50,0%	50,0%
НПД (ДВ)<4, (N=130)	брой	60	8	3	34	25	78	52
	%	46,2%	6,2%	2,3%	26,2%	19,2%	60,0%	40,0%
НПД (ЧВ)<4, (N=176)	брой	84	10	7	46	29	101	75
	%	47,7%	5,7%	4,0%	26,1%	16,3%	57,4%	42,6%
НПД (ДВ)≥4, (N=200)	брой	82	8	7	83	20	138	62
	%	41,0%	4,0%	3,5%	41,5%	10,0%	69,0%	31,0%
НПД (ЧВ)≥4, (N=145)	брой	55	6	2	69	13	110	35
	%	37,9%	4,1%	1,4%	47,6%	9,0%	75,9%	24,1%

НПД и предишно осъждане

При честотната версия НПД има силна връзка ($\chi^2(2) = 14,796$, $p = 0,001$) между повече преживени неблагоприятни събития в детството и предишно осъждане на лицето, докато при двоичната не се установява такава ($\chi^2(2) = 5,522$, $p = 0,063$). Според резултатите от честотната версия, вероятността да бъде осъдено лице със значителен брой НПД (4 и повече категории) е по-висока.

НПД и рецидивизъм при ЛСВ с ≥ 4 НПД и 4 НПД

Резултатите от проучването на НПД потвърждава, че предишните осъждания са силен индикатор за бъдещо наказание с лишаване от свобода. Предишното осъждане е най-силен фактор за тежко наказание. Голяма част от респондентите (64.4%) са били осъждани преди настоящото осъждане и вероятността за рецидивизъм е значително по-висока.

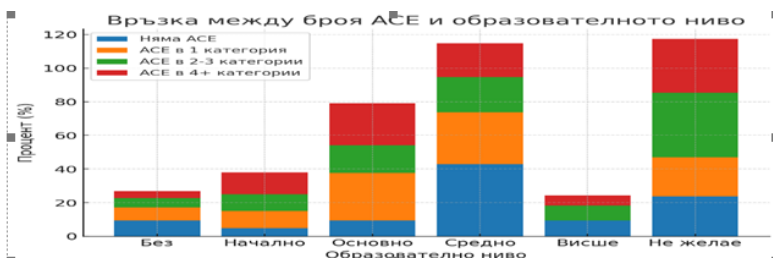
Получените резултати доказват H_1 , която допуска, че неблагоприятните преживявания в детството се свързват с криминални прояви в по-късна възраст и H_2 , която предполага, че съществува зависимост между броя на неблагоприятните преживявания в детството и рецидивизма.

Участие на ЛСВ в специализирани програми

По-големият брой НПД е свързан с по-активно участие в специализирани програми, като 64,1% от лицата с 4 и повече НПД са участвали в такива програми, в сравнение с 28,6% от лицата, които не са имали НПД. Резултатите показват значителна корелация между броя на НПД и участието в специализирани програми ($p=0,017$ за линейната връзка)

Лишените от свобода с насилствени престъпления без образование или с ниско образование имат НПД в 4+ категории. Лица с висше образование имат значително по-малко НПД - 1 категория или без НПД. Тези, които не желаят да посочат образованието си, също имат високи стойности на НПД. Голяма част от

лицата с начално и основно образование (60%) имат НПД ≥ 4 . Лицата без НПД са предимно със средно и висше образование (фиг. 7).

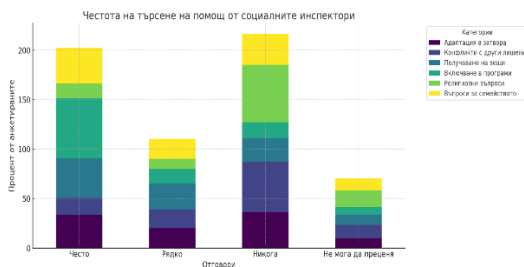
Фигура 7 . Образователно ниво и НПД

3.3. Участие на лишените от свобода лица в специализирани програми - проблеми и предложения за промени

Обобщенните данни сочат, че по-малко от половината от ЛСВ(41,3%) са участвали в програмите. Най-голямо е участието на ЛСВ в програмата за културно-масови мероприятия, пътешествието на затворника, театър (15,8%), следвани от програмите за спортни събития, програми за придобиване на професионални умения, езици и компютърна грамотност (13,8%). В програмите за зависими от наркотични вещества, алкохол са участвали по-малък брой (10%). Участието в програмите Умения за мислене, Адаптация, Ресоциализация, Овластяване на гнева, варира между 9,0% и 9,7%.

3.4. Удовлетвореност на лишените от свобода от работата на ИСВР

Данните показват, че най-често търсената помощ за доброволно включване (61%), е за програмите: адаптация в затвора, контакти със семейството, докато религиозните въпроси рядко са причина за контакт (58%). Прави впечатление, че отговорите на въпросите с „никога“ са с висок процент (фиг. 8). Това може да се дължи на обстоятелството, че все още не е изградено доверие към социалните работници в този период.

Фигура 8. Честота на търсене на помощ от ИСДВР

Удовлетвореността от работата на социалните инспектори е най-висока при помощта за адаптация в затвора (56%), докато подкрепата за образование и планиране на бъдещето среща повече скептицизъм.(табл. 5).

Таблица 5. Оценка на ползата от работата със ИСДВР

Съдебство и полза		N	%	Total N %
Може да ми съдейства за запознаване на работата по време на изтърпяване на наказанието	Да	283	83.2%	80.6%
	По-скоро да	18	5.3%	5.1%
	Не мога да преценя	9	2.6%	2.6%
	По-скоро не	12	3.5%	3.4%
Може да ми съдейства при изтърпяването на различни малки и големи	Да	236	70.2%	67.2%
	По-скоро да	21	6.3%	6.0%
	Не мога да преценя	12	3.6%	3.4%
	По-скоро не	22	6.5%	6.3%
Може да ми е полезен в контактите ми с роднини и близки	Да	208	62.3%	59.3%
	По-скоро да	13	3.9%	3.7%
	Не мога да преценя	29	8.7%	8.3%
	По-скоро не	23	6.9%	6.6%
Може да ми е полезен за продължаване на образованието	Да	212	63.9%	60.4%
	По-скоро да	16	4.8%	4.6%
	Не мога да преценя	15	4.5%	4.3%
	По-скоро не	20	6.0%	5.7%
Може да ми е полезен за повишаване на професионалната квалификацията, а ако нямам такава- да получа някаква	Да	190	57.4%	54.1%
	По-скоро да	21	6.3%	6.0%
	Не мога да преценя	32	9.7%	9.1%
	По-скоро не	21	6.3%	6.0%
Може да ми е полезен при разрешаването на проблеми с други лишени от свобода	Да	239	71.1%	68.1%
	По-скоро да	28	8.3%	8.0%
	Не мога да преценя	10	3.0%	2.8%
	По-скоро не	14	4.2%	4.0%
Може да ми е полезен във връзка с посещенията, които	Да	128	39.1%	36.9%
	По-скоро да	13	4.0%	3.7%
	Не мога да преценя	38	11.6%	10.8%

Фактори, които са най-силно свързани с ниската удовлетвореност от работата на социалните работници са : облекчаване на режима (-0.60) – хората, които не получават съдействие за по-лек режим, са най-недоволни; възможност за работа (-0.57) – липсата на подкрепа за намиране на работа води до силно неудовлетворение; Адаптация в затвора (-0.52) – трудната адаптация без помощ също корелира с негативно отношение.

По-слаби, но все пак значими връзки са : планиране на бъдещето (-0.45), насърчаване на образованието (-0.41); подкрепа за контакт с близки (-0.38). Тези резултати показват, че основните причини са липсата на реална помощ и подкрепа от страна на социалните инспектори за работа, облекчаване на режима и адаптацията в затвора.

Въпреки наличието на разнообразни програми, които се предлагат в МЛС, броят участници в тях е твърде нисък процент (41.3%). Най-предпочитани за участие са културните събития, спортните активности и курсовете по компютърна грамотност. Програмите за работа са сред най-слабо използваните, което съвпада с недоволството от липсата на възможности за работа. Причините за да не участват в програмите, посочени от ЛСВ са: липсата на информация за наличните програми (50.7%) ; липса на интерес (20%), което може да е свързано с мотивацията; малка част (10%) не отговарят на критериите на ЛСВ, а други (12%) посочват, че няма достатъчно програми или посочват други причини (7.3%).

Броят на НПД оказват влияние върху участието на ЛСВ в корекционните програми. Анализът сочи, че лицата с повече от 4 + НПД ДВ и ЧВ.(табл.16), участват по-често в програми (46.5%) в сравнение с тези без НПД (28.6%).

Най-честите проблеми, за които лишените от свобода търсят помощ от социалните инспектори са: помощ по семейни въпроси (22.4%) и възможности за работа (20.8%). Намаляване на присъдата, по-лек режим и предсрочно освобождаване са значими за малка част (10.4%). Удовлетвореността от

отношението и работата на социалните инспектори също влияе върху желанието за участие в програмите.

Най-честите препоръки за подобряване на социалната работа са свързани с персоналното отношение към лишените от свобода – те искат повече внимание към проблемите им, възможност за работа, както и стриктно спазване на обещанията от страна на социалните инспектори.

Взаимодействие с ИСВР

Лишените от свобода с повече НПД настояват най-много за повече внимание към техните проблеми (45%), докато при тези без НПД този процент е по-малък (22%). Търсенето на възможност за работа също нараства с броя НПД – от 12% без НПД до 22% при тези с 4+ НПД; Лицата с високи НПД по-често искат облекчаване на режима (18%), което може да означава, че се чувстват по-уязвими в затворническата среда; Търсенето на повече курсове и обучения е по-високо при хората с повече НПД, но остава на по-ниско ниво спрямо другите препоръки

Перспективи и предложенията за промяна, предложени от самите извършители на насилствени престъпления. Основните предложения за промяна, са: повече възможности за работа (42%); по-добро отношение от персонала (35%) което предполага, че има проблеми в комуникацията между ЛСВ и ИСДВР; подобряване на битовите условия (30%) и курсовете за социална адаптация (28%); облекчаване на режима (25%); подкрепата след освобождаване (20%). Подкрепата след освобождаването и проследяване на този етап не е задължение и приоритет на ИСДВР.

Работата е приоритет №1 за лишените от свобода – затова политиките трябва да се фокусират върху разширяване на трудовите възможности и подготовката за работа след освобождаването. Лошото отношение на персонала е проблем – необходимо е обучение и механизми за контрол. Реинтеграцията започва вътре в затвора – затова програмите за социална адаптация трябва да бъдат

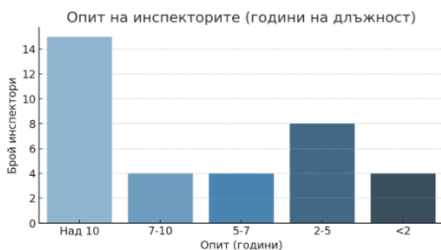
засилени. Работата с извършителите на насилствени престъпления изискват по-специален подход – повече персонализирани програми и работа с психолог.

Анализът показва, че основните проблеми в МЛС са свързани с трудовата заетост, отношението на персонала и социалната адаптация. Реализирането на предложените политики може да подобри условията в системата на изпълнение на наказанията и да намали риска от рецидивизъм.

3.5. Проблеми и потребности на инспектори социална дейност и възпитателна работа при работата с лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода

Анализирахме социално-демографска характеристика на инспекторите социална дейност; предизвикателства в работата им; прилагане на специализирани програми; насърчаване на участието на лишените от свобода; необходимост от законодателни промени; ефективността на условното предсрочно освобождаване.

Броят на респондентите- инспектори приблизително еднакъв по пол: мъже-48,6% и жени-51,4%.

Фигура 9. Професионален опит на ИСДВР

По отношение на продължителност на професионалния стаж - най- голям е броят на служителите с опит повече от 10 години (42,9%), а приблизително една трета (34,3%) имат най- малко трудов стаж - до 2 години (фиг. 9).

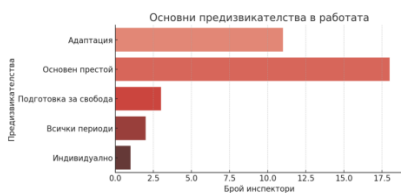
По области на завършено висше образование, става ясно, че най-голям брой от служителите са придобили образование в социални, стопански и правни науки (51,5%), следвани от завършилите педагогически специалности (37,1%). В категорията друго подходящо образование (8,6%) са посочени национална сигурност и филология.

3.5.1. Предизвикателства в работата на инспектори инспектори социална дейност и възпитателна работа

Социалната работа с лишените от свобода за насилствени престъпления е ключов елемент в процеса на ресоциализация.

За инспекторите социална дейност, най-големите предизвикателства и трудности за работа с ЛСВ са по време на основния период на престой в затвора на лишените от свобода, извършители на насилствени престъпления (фиг. 10).

Основният период е отчетен като периодът с най-големи предизвикателства и трудности в работата по поправяне и превъзпитание на лишените от свобода (51,4 %). Това е съвсем логично с оглед обстоятелството, че през основният период от изтърпяване на наказанието, в зависимост от срока на присъдата, се осъществяват почти всички дейности, свързани с корекционно-възпитателната работа- лишените от свобода се мотивират за включване в трудовия и образователния процес, в различни организирани културно-масови мероприятия и се отчита напредък в промяната на поведението и нагласите.

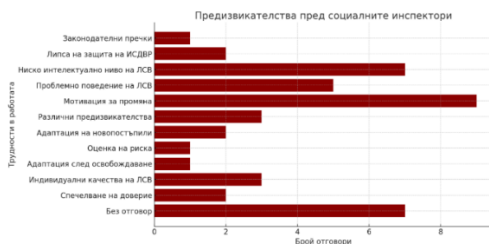
Фигура 10. Основни предизвикателства в работата на ИСДВР по периоди

За близо една трета (31,4%) от изследваните служители периодът на адаптация представлява най-сериозно предизвикателство в социалната работа (фиг. 10). Резултатът може да се обясни с обстоятелството, че по време на адаптационния период на лишените от свобода се изготвя оценка, която прогнозира риска от рецидив и вреди, както и се планира изпълнението на присъдата на база отчетените дефицити и ресурси на осъденото лице.

Получените резултати по отношение на **предизвикателства и трудности** в социалната работа с ЛСВ (фиг.11) могат да се обединят в няколко групи- свързани със закона; свързани с особеностите в нагласите и поведението на лишените от свобода и комбинация от различни фактори.

Към предизвикателства, свързани с личността на осъдените, могат да се отнесат „ниското интелектуално и образователно ниво на ЛСВ” (17,1%), „поведението на ЛСВ, неспазването на определения ред”(17,1%), „индивидуалните качества на ЛСВ” (17,1%).

Към третата група предизвикателства могат да се отнесат „изготвяне на адекватна оценка на риска” (2,9%), „спечелване на доверието на ЛСВ”(2,9%, „адаптацията на ЛСВ, които за пръв път попадат в затвора” (5,7%), „адаптация след освобождаването на ЛСВ”(2,9%), „поддържане на мотивацията на ЛСВ за промяна в поведението” (14,3%).

Фигури 11. Предизвикателства и трудности на ИСДВР при работа с ЛСВ

Поддържането на мотивацията за промяна в поведението е едно от сериозните предизвикателства пред специалистите. Ниското интелектуално и образователно ниво на лишените от свобода също представлява сериозна трудност при провеждането на социално- възпитателни мероприятия, тъй като ниската грамотност или въобще липсата на такава ограничава възможността на лишените от свобода да се включват в творчески и културни мероприятия, както и да участват в специализирани програми, в дизайна на повечето, от които като критерий за включване на лишените от свобода е да могат да четат и пишат.

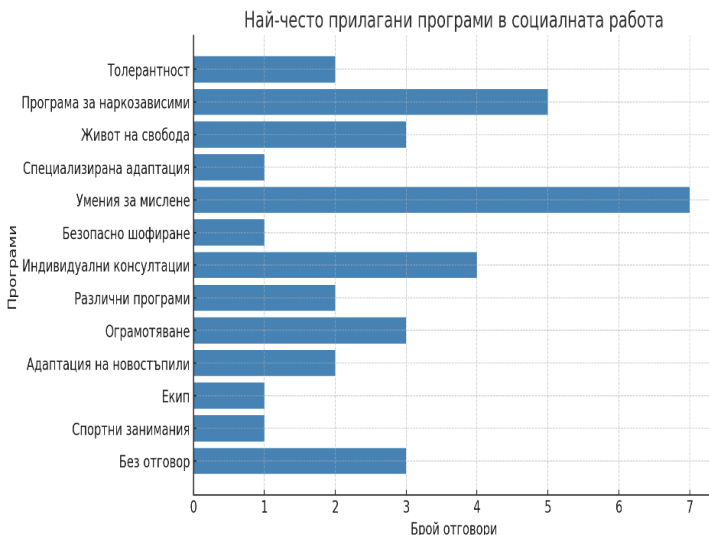
Като предизвикателство в социалната работа с осъдени лица, участващите в проучването инспектори са посочили и поведението на лишените от свобода, неспазването на определения ред. Бунтарското и опозиционно поведение на осъдените, незачитането авторитета на институцията и неспазване на нормативно регламентирания им задължения, възпрепятства ефективната социална подкрепа и постигане на позитивна промяна в поведението и нагласите.

Не малък е и процента на респондентите, посочили като предизвикателство в работата при адаптацията на лишените от свобода, които за пръв път попадат в затвора.

Анализът на резултатите показва, че трудностите пред специалистите са разнопосочни. Те зависят както от личностовите характеристики на осъдения, така и професионалните компетенции на специалиста, който следва да съумее да изгради доверителен контакт с тях, да направи адекватна оценка на криминогенните нужди и ресурси на осъдения, от фактори на средата, от нормативните разпоредби. Всичко това изисква прилагане на индивидуален подход при работата с всеки отделен случай, независимо от вида престъпление, за което е осъден.

Специализирани програми- индивидуални и групови в работата на социалните работници.

Голямата част от ИСДВР (91,4%) прилагат в работата си с лишените от свобода специализирани програми в индивидуален и групов формат. На фиг. 12 са представени най-често прилаганите програми.

12. Прилагани програми от ИСДВР

ИСДВР използват разнообразни програми, но имат нужда от повече време и фокус върху работа с осъдени с ниско интелектуално ниво и агресивни модели на поведение.

3.5.2. Предложения за промени

Получените данни от изследването сочат, че до сега действащият модел на социална работа с осъдени лица следва в известна степен да претърпи промяна (71,4 %), като малка част (14, 3%) от анкетираните не виждат необходимост от промяна. Действително пенитенциарните институции се променят постоянно през

последните десетилетия и ако до преди 20 години затворът се е свързвал само с охрана и ограничения за лишените от свобода, то към настоящия момент гарантиране сигурността на затвора и лишените от свобода е еднакво по важност с постигане на промяна в поведението и нагласите на , с цел избягване на рецидив. Въпреки това, от проведеното проучване става ясно, че е необходима нова промяна на досегашния модел на социална работа.

Голямата част от ИСДВР (71,4%) посочват необходимостта от промени в действащия модел на работа с ЛСВ.

Посочва се необходимостта от по-добри стимули за участие в корекционните програми, чрез поощрение на ЛСВ, които редовно участват в програми, по-гъвкави подходи за индивидуално консултиране и адаптация на програмите спрямо конкретния случай.

Предложения за промени в съществуващото законодателство

Едно от предложенията е свързано с необходимостта от продължаване работата с ЛСВ и след освобождаването им от затвора. Тук могат да се отнесат предложения като: създаването на контролен орган, продължаване на работата с вече освободените ЛСВ (22,9%), координация между различните институции-бюра по труда, общини, социални служби и др. Действително липсата на подкрепа в първите месеци от живота на свобода поставя в риск от рецидив не малка част от лицата, особено тези без адекватна семейна подкрепа или подкрепа от близки.

Създаването на механизъм за взаимодействие, нормативно регламентиран, в който да участват пенитенциарните институции, дирекциите Социално подпомагане и Бюрата по труда, значително биха намалили рецидивите и биха допринесли за по-успешната ресоциализация на освободените от местата за лишаване от свобода.

От друга страна, инструментариумът, с който разполагат инспекторите социална дейност и възпитателна работа, свързан с разработени и утвърдени

програми за въздействие е в известна степен непознат или недостатъчен за специалистите, за постигане генералната и превантивна цел на наказанието, визирани в Наказателния кодекс, освен оказването на социална подкрепа по време на изтърпяване на наказанието.

ИСДВР посочват необходими промени за по-ефективна ресоциализация: една пета (22%) подкрепят създаването на контролен орган за проследяване на освободените лишени от свобода, една трета (11,4 %) предлагат повече образователни програми за повишаване интелектуалното ниво на осъдените, докато по-малка част (8,6%) посочват необходимост от повече програми за професионална квалификация и заетост. Друга част (5,7%) смятат, че е необходима по добра координация между институции като бюрата по труда и социалните служби. Еднакъв е процентът (2,9%) на тези, които искат увеличаване на щатните бройки на социалните инспектори, предлагат намаляване правата и увеличаване на задълженията на лишените от свобода, както и на тези, които смятат, че не са нужни промени.

Най-много промени се предлагат от инспекторите с по-голям от 10 години стаж. С цел повишаване ролята и авторитета на социалните работници, ИСДВР предлагат да има по-голяма автономност в избора на програмата, по-добра комуникация с институциите за по-ефективна подкрепа след освобождаването.

Голяма част от инспекторите (40%) смятат, че ефектът на Условно предсрочното освобождаване (УПО) зависи от конкретния случай, като част от тях (37%) не вярват, че с това се подпомага ресоциализацията. Това показва известен скептицизъм относно ефективността на тази мярка. Голямата част от специалистите (74%) подкрепят включването на пробационните служби в работата с освободените. Предлага се въвеждане на механизъм за **дългосрочно проследяване на освободените**, чрез създаване на база данни и механизми за подкрепа на бивши ЛСВ, за да се намали рецидивизмът.

В бъдещи реформи е необходимо да се намери баланс между изискванията за контрол и сигурност и потребността от персонализирана подкрепа. Само чрез повишаване на ангажираността и реалното включване на лишените от свобода в специализирани програми може да се постигне устойчива ресоциализация.

Резултатите от проведеното проучване сред инспекторите потвърждава частично хипотеза 3, с която допускаме, че инспекторите социална дейност и възпитателна работа ще декларират необходимост от допълнително обучение, повече ресурси и нормативни промени, свързани с изпълнение на функциите им.

Познаването на феномена Неблагоприятни преживявания в детството и неговите размери ще позволи планиране и прилагане на адекватни мерки за превенция и подкрепа не само в местата за лишаване от свобода, но и в ранна детска възраст. Насочването на фокуса на компетентните институции и държавни органи към уязвимите групи като непълни семейства, отгледани в институции и с ниско образователно ниво, могат да способстват превенцията на рецидивизъм.

Резултатите от проучването относно социалната работа в местата за лишаване от свобода показват, че както специалистите, така и лишените от свобода, очертават нуждата и на двете страни за ползване на специализираните програми, но след съответни промени в подхода на насърчаване на участието. Инспекторите разпознават проблемите в системата и активно прилагат специализирани програми, но срещат трудности с мотивацията на ЛСВ.

Опитът на социалните инспектори оказва влияние върху предложенията за законови промени, като специалистите с по-голям опит са склонни да предлагат повече реформи. Инспекторите с по-малко опит също имат критичен поглед, но не са толкова категорични в предложенията си. Има силна подкрепа за задължително участие в програми при висок риск от рецидив, но липсва консенсус за ефективността на УПО. Дефинирана е необходимостта от реформи на системата,

особено по отношение на мотивацията на лишените от свобода и интеграцията им след освобождаване.

Проучването очертава ясно пресечните точки в мението на специалистите и осъдените за насилствени престъпления. Социалните работници подкрепят структурни реформи, но вярват в ефективността на съществуващите програми, докато осъдените имат потребност от повече индивидуално внимание, реални възможности след освобождаването и по-добро отношение. Това очертава необходимостта от баланс между контрола на социалните работници и индивидуалните потребности на затворниците. Сред социалните инспектори се извежда необходимост от повече структурирани програми, насочени към работа и образование, докато при лишените от свобода е налице скептицизъм относно дългосрочния ефект на предоставяната помощ. Извежда се и нуждата от повече ангажираност, тъй като твърде много лишени от свобода не участват в програмите.

По отношение на лишените от свобода резултатите насочват вниманието към прилаганите специализирани програми и тяхното задължително индивидуализиране, тъй като различните видове насилници изискват различни терапевтични подходи.

Резултатите от проведеното проучване сред специалистите, работещи с лишени от свобода, очертават някои от основните предизвикателства в социалната работа с лишени от свобода, а именно: липса на мотивация за промяна, ниско образователно ниво на ЛСВ, бунтарско поведение и неспазване на реда. Специалистите често прилагат специализирани програми в работата си, като предпочитана е програмата „Умения за мислене“. Очертана е липсата на действителна мотивация при ЛСВ за участие в програмите и същата се основава в повечето случаи на облекчаване на режима по изтърпяване на наказанието или намаляване на присъдата. От друга страна, широкият набор от програми,

утвърдени от ГДИН, и високият рецидивизъм при насилствените правонарушители с ≥ 4 НПД индикира липсата на ефективна програма и мотивация за промяна.

Настоящото проучване относно влиянието на неблагоприятните преживявания в детството при ЛСВ е първото по рода си за България и на Балканския полуостров, като то дава възможност да се запълни огромна празнина в разбирането за връзката между неблагоприятните детски преживявания и престъпното поведение в региона. Досега повечето изследвания за НПД и престъпността се основават на западни модели (САЩ, Великобритания, Скандинавия). България и Балканите имат специфичен социален, културен и икономически контекст, който може да влияе върху тази връзка. Исторически Балканите са регион с висока експозиция на насилие в общността, колективни травми (войни, икономически кризи) и нестабилност в семейните структури. Това може да направи връзката между НПД и престъпността още по-силна.

С настоящото проучване се доказва, че връзката между НПД и вероятността от предишно осъждане е статистически значима. Това доказва, че НПД е ключов предиктор за криминално поведение - високият брой НПД увеличава риска от тежки престъпления и рецидивизъм. В тази връзка от ключово значение за намаляване на рецидивизма е ранната превенция в детска възраст и своевременна интервенция при деца с високи НПД. Важно е и насочването на фокуса на компетентните институции и държавните органи към уязвимите групи като непълни семейства, отгледани в институции и с ниско образователно ниво, което може да способства превенцията на рецидивизъм. Получените данни сочат, че колкото повече НПД има едно лице, толкова по-голяма е вероятността от рецидивизъм, като с нарастването на броя на преживените НПД се увеличава и рискът от повторно престъпление.

Най-силно влияние оказва броят на преживените НПД за извършване на насилствени престъпления по чл. 198- 200 от НК - грабежи, но сексуалните

престъпления и убийствата също не бива да се подценяват, като свързани с високия брой НПД / около 50% от осъдените за насилствени престъпления имат ≥ 4 НПД /.

Натрупването на неблагоприятни преживявания в детството ускорява включването в престъпна дейност, като данните сочат, че лицата с по-голям брой НПД започват престъпна дейност средно 3 до 5 години по-рано от тези с нисък брой НПД.

Социалните фактори също влияят на формираното престъпно поведение. Респондентите, израснали в непълни семейства или отглеждани в институции, както и онези от тях с ниско образователно ниво по-често имат висок НПД и повече криминални прояви.

Резултатите от настоящото проучване подчертават значимата връзка между неблагоприятните детски преживявания (НПД) и склонността към насилствени престъпления. Тази зависимост е подкрепена от международни изследвания, които показват, че преживявания като физическо и емоционално насилие в детството увеличават риска от агресивно поведение в зряла възраст.

Извършителите на тежки престъпления (убийства, тежки телесни повреди, сексуални посегателства) често имат високи НПД и сложни криминални профили. За тях са необходими интензивни, дългосрочни и персонализирани програми в затворите, които комбинират психологическа терапия, социална рехабилитация и професионално обучение. Лица с ≥ 4 НПД не само имат по-висок риск от рецидив, но и обичайно получават по-дълги присъди, с оглед законодателството, касаещо рецидивисти. Те се характеризират с дълбоки психологически травми, които стандартната оценка, прилагана в затворите, не може да регистрира.

Наличието на голям брой рецидивисти сред анкетираните лица, както и статистически значимата връзка между броя на НПД и повторното осъждане ясно показва невъзможността на освободените от затвора лица да се ресоциализират и

отдалечат от престъпната дейност. Вероятно това се дължи на липсата на адекватна постпенитенциарна подкрепа, а от друга страна, и на липсата на работа, фокусирана върху преодоляването на детските травми по време на предходно изтърпяване на наказание лишаване от свобода. В законодателната уредба липсват механизъм за предоставяне на данни от оценката на осъдените на институциите, ангажирани с подпомагане на ресоциализацията им - Дирекциите социално подпомагане, органите на МВР, кметства и Наблюдателни комисии. От своя страна, тези държавни институции не предлагат специални програми за работа с освободени от затвора, при които са регистрирани данни за наличие на НПД. Така осъдените, при които са налице, но не са официално регистрирани високи нива на НПД, попадат в един кръговрат на затвор и живот на свобода, като в нито един от двата периода не се предлагат програми за лекуване на детските травми и съответно за превенция на рецидивизма. Данните от проведено проучване очертават необходимост от това прилаганите програми да бъдат адаптирани за лица с ниска грамотност от една страна, а от друга - нормативна промяна, предвиждаща задължително участие в тях на рецидивисти, осъдени за насилствени престъпления.

Резултатите от изследването потвърждават значителната роля на НПД в развитието на насилствено поведение. Интервенциите трябва да започнат в ранна възраст, използвайки различни училищни и социални програми, които биха способствали намаляване риска от насилие.

Наличието на силна статистически значима връзка между рецидивизма и преживените НПД подчертава значението на контрола и подкрепата след освобождаване. Анализите показват, че по-големият брой неблагоприятни преживявания в детството водят до повторна престъпност. Периодът може да бъде дефиниран като критичен, тъй като без адекватна подкрепа рискът от рецидив остава висок. От друга страна, за да се избегне повторната престъпност и да се

подпомогне рехабилитацията на лишените от свобода, е необходимо прилагане на целенасочени интервенции още в местата за лишаване от свобода. Извършителите на насилствени престъпления (убийства, тежки телесни повреди, домашно насилие, сексуални посегателства) често имат голям брой НПД. Това изисква интензивни, дългосрочни и фокусирани върху контрола на агресията, емоционалната регулация и ресоциализацията корекционно- възпитателни дейности.

ГДИН работи ефективно по посока на разработването, апробирането и прилагането на разнообразни корекционни програми. Резултатите от проучването сочат, че връзката между НПД и участието в специализирани програми няма статистическо значение. Това означава, че хората с повече НПД не участват често в корекционни програми, което може да е индикация за проблеми в насочването към интервенции.

Предвид факта, че целевата група на настоящото проучване са само осъдени за насилствени престъпления, както и на база получените данни за връзка между високия брой НПД и рецидивизма на насилствените правонарушители, изследване на НПД сред всички лишени от свобода, независимо от характера на деянието, може да допълни наличните данни и да подчертае необходимостта от задължителен скрининг на НПД.

3.6. Обобщение и препоръки

Анализът от извършеното проучване осигурява задълбочен поглед върху връзката между детските травми и престъпността. За да се избегне повторната престъпност и да се подпомогне рехабилитацията на лишените от свобода, насилствени правонарушители, е необходимо прилагане на целенасочени интервенции в затворите. От особена важност е въвеждането на скрининг с въпроси от ACE-IQ при постъпване в затвора за всички правонарушители. На база получените резултати е препоръчително да се изготвят индивидуални профили на

правонарушителите, съвместно от инспекторите ИСДВР и инспекторите психолози, които да служат за диференциация на правонарушителите по степен на риска от рецидивизъм и брой преживени НПД. Получените резултати очертават необходимост от по-детайлно изследване на индивидуални и социални фактори, които взаимодействат с НПД.

Резултите от проучването сочат, че ползването на индивидуализирани рехабилитационни програми, като например програма за контрол на агресията и специализирани терапии за сексуални насилници, каквито има разработени и утвърдени, ще способства постигането на максимален корекционно-възпитателен ефект, но следва да се промени подхода за мотивация на осъдените и да се прави подбор на база наличните данни за преживени НПД.

Предвид регистрирания немалък брой респонденти с НПД и липсата на методика за работа с травмирани лица, е препоръчително персоналът в затворите да премине специализирани обучения за подкрепа и работа с подобна категория осъдени.

Получените данни относно това, че рецидивистите по-често извършват престъпления отново, индикират, че лицата с предишни осъждания имат висок риск да продължат с престъпната си дейност. В тази връзка е препоръчително осъществяваните дейности за превенция на рецидив да включват специфични мерки за предотвратяване на насилствени престъпления.

Ключовите проблеми, разкрити от нашия анализ като висок рецидивизъм сред осъдените насилствени правонарушители, участвали в проучването, недостатъчната ефективност на корекционните програми, липсата на ясна връзка между участието в програмата и намаляването на насилствените престъпления и не на последно място- недостатъчна институционална подкрепа след освобождаване, което увеличава риска от повторно престъпление, очертават някои конкретни предложения за реформа в системата.

Въз основа на резултатите от проучването и изведените проблеми на ИСДВР и ЛС бихме направили следните препоръки:

1. Лишените от свобода да се подлагат на първоначална диагностика и оценка на риска от рецидив при постъпване в затвора. При съществуващите методи за прогнозиране вероятността от рецидив не се включва изследване на наличието на неблагоприятни преживявания в детството. В тази връзка методите и формите на социална работа в местата за лишаване от свобода, както и утвърдените програми за индивидуална и групова интервенция не предвиждат целенасочена работа с осъдени с високи стойности на НПД, за да бъдат адекватно третирани травмите от детството.

2. Въвеждане на задължителни индивидуализирани програми за рецидивисти- хората с предишни осъждания са значително по-склонни да извършат престъпление отново, затова е препоръчително разработването на специализирани програми за рецидивисти, които да включват оценка на криминогенните фактори при всеки затворник и задължително участие в адаптирана корекционна програма.

3. Подобряване на програмите за управление на гнева и насилственото поведение, тъй като от получените резултати няма доказателства, че съществуващите програми ефективно намаляват рецидивизма, особено при насилствени престъпления. В тази връзка е препоръчително въвеждане на по-интензивни програми за контрол на агресията и гнева, програми, базирани на когнитивно-поведенческа терапия, както и работа в специални групи за работа с осъдени за домашно насилие и тежки престъпления срещу личността.

4. Адекватна постпенитенциарна подкрепа и по-добра координация между институциите чрез разширяване на програмите за ресоциализация, Създаване на система за проследяване на освободените лица, въвеждане и прилагане на

програми за трудова и социална интеграция. Това ще подобри прехода от затвора към обществото и ще способства намаляването на вероятността от рецидив.

5. Промени в механизма за участие в корекционни програми - резултатите от нашето проучване показват, че участието в предлаганите корекционни програми е мотивирано основно от облекченията, като например намаляване на присъдата, а не заради реално желание за промяна. Това поражда необходимостта от оценяване не просто на участието, а неговата ефективност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Методите и формите на социална работа в местата за лишаване от свобода, както и утвърдените програми за индивидуална и групова интервенция не предвиждат целенасочена работа с осъдени с високи стойности на НПД, за да бъдат адекватно третирани травмите от детството. Това обосновава необходимостта лишените от свобода на входа в МЛС да се подлагат на скрининг и оценка на риска от рецидив при постъпване в затвора.

Наличието на голям брой рецидивисти сред анкетираните лица, както и статистически значимата връзка между броя на НПД и повторното осъждане ясно показва невъзможността на освободените от затвора лица да се ресоциализират и отдалечат от престъпната дейност. Резултатите показват, че почти всички респонденти в извадката са преживели тежки форми на насилие и неблагоприятни събития. Статистически значима е връзката между НПД и предишно осъждане. Това доказва, че НПД е ключов предиктор за криминално поведение - високите НПД увеличават риска от тежки престъпления и рецидивизъм.

Поддържането на мотивацията за промяна в поведението е едно от сериозните предизвикателства пред социалните работници в затворите. Това зависи както от личностните характеристики на осъдения, така и от професионалните компетенции на специалиста, който следва да съумее да изгради

доверителен контакт с лишените от свобода, да направи адекватна оценка на криминогенните нужди и ресурси на осъдения, от фактори на средата, от нормативните разпоредби. Всичко това провокира необходимостта от индивидуален подход при работата с всеки отделен случай, независимо от вида престъпление, за което е осъден.

Получените данни от изследването индикират за това, че до сега действащият модел на социална работа с осъдени лица следва в известна степен да претърпи промяна. Пенитенциарните институции се променят постоянно през последните десетилетия. Въпреки това от проведеното проучване става ясно, че е необходима нова промяна на досегашния модел на социална работа.

Получените резултати при изследване на въпроса, касаещ прилагане института на Условно предсрочно освобождаване (УПО) при насилствени правонарушители, не дават категорични данни за това дали тази категория лица биха имали по-адекватни възможности за ресоциализация и дали биха постигнали позитивна промяна в поведението и нагласите при предсрочно освобождаване от затвора.

Съществуващите методи за прогнозиране вероятността от рецидив не включват изследване наличието на неблагоприятни преживявания в детството. В тази връзка методите и формите на социална работа в местата за лишаване от свобода, както и утвърдените програми за индивидуална и групова интервенция не предвиждат целенасочена работа с осъдени с високи стойности на НПД, за да бъдат адекватно третирани травмите от детството.

Наличието на голям брой рецидивисти сред анкетираните лица, както и статистически значимата връзка между броя на НПД и повторното осъждане ясно показва невъзможността на освободените от затвора лица да се ресоциализират и отдалечат от престъпната дейност.

Познаването на феномена НПД и неговите размери би позволило планиране и прилагане на адекватни мерки за превенция и подкрепа. Насочването на фокуса на компетентните институции и държавни органи към уязвимите групи като непълни семейства, отгледани в институции и с ниско образователно ниво личности, могат да способстват превенцията на рецидивизъм.

Резултатите от дисертационният труд дават насоки за развитието на по-ефективно обучение на ИСДВР, за разработването на нови програми и методи на обучение, както и за подобряването на взаимоотношенията между лишените от свобода и социалните работници.

ПРИНОСИ:

1. Проведено е комплексно проучване сред голяма извадка ЛСВ (351).
2. Проучени са проблемите и перспективите на социалната работа в местата за лишаване от свобода през призмата на ИСДВР и лишените от свобода.
3. Направени са препоръки, базирани на доказателства от проучването за оптимизиране социалната работа в местата за лишаване от свобода.
4. За първи път в български затвори е проведено проучване относно влиянието на неблагоприятни преживявания в детството сред лишени от свобода, извършители на насилствени престъпления с международния въпросник (ACE-IQ). Публикувани са репрезентативни данни за честотата и разпределението на тринадесет вида НПД. Установени са статистически значими връзки между НПД и рецидивизма. Нашите данни корелират в значителна степен с резултатите от проведените изследвания на НПД по оригиналната методика в европейски и световни места за лишаване от свобода.
5. Наличието на статистически значима връзка между НПД и рецидивизма определя необходимостта от създаването на нормативно регламентиран механизъм за взаимодействие, в който да участват пенитенциарните институции и други

държавни и общински органи, което ще способства за намаляване процента на рецидив и за по-успешната ресоциализация на освободените от местата за лишаване от свобода.

6. Предлага се части от въпросника да се включат като задължителен елемент от оценката на новопосътпили лишени от свобода за изследване на НПД и своевременно включване в програми за работа с травмите от детството.

7. Резултатите от проучването дават насоки за актуализиране на учебните програми за работа в пенитенциарни заведения за специалисти от помагащите професии, както и за разработване на модули за следдипломна квалификация на работещите в МЛС.

8. Резултатите от проучването са добра основа за продължаване и оптимизиране на проучванията за неблагоприятни преживявания в детството с и други категории лишени от свобода, както и за разширяване на проучванията относно потребностите и проблемите на специалистите от местата за лишаване от свобода и пробационната система.

Публикации и участие в научни форуми

Публикации

1.Николова, П. (2023). Проблеми и перспективи при социално-възпитателна работа с лишени от свобода. Multidisciplinary Journal of Science, Education and Art, ISSN 1313 – 5236, стр. 255–271.

<http://www.usb-blagoevgrad.swu.bg/media/3152/2023-sub-final.pdf>

2.Николова, П. (2024). Специфика на социалната работа в местата за лишаване от свобода. Multidisciplinary Journal of Science, Education and Art, стр. 573–581. <http://www.usb-blagoevgrad.swu.bg/media/3368/2024.pdf>

3.Николова, П. (2025). Диагностика на потребността от обучение по български език като чужд (втори) на лишени от свобода чужди граждани в контекста на дефинирането на българския език в социалната работа като средство за ресоциализация и интеграция- под печат в сборник на Катедра „Български език като чужд” СУ „Св. Климент Охридски”, АПБЕЧ

4.Николова, П. Социалната работа в местата за лишаване от свобода през погледа на лишените от свобода (под печат).

Участие в научни форуми

1.Пролет Николова, Васка Станчева-Попкостадинова. Актуални проблеми и перспективи на социалната работа в местата за лишаване от свобода. 18-та студентска научна конференция, 12 май 2017 – Благоевград. Сборник с програма и резюмета, с. 24

2.Пролет Николова. Специфика на социалната работа с извършители на сексуални правонарушения. Пета научна конференция „Наука- образование-изкуство през 21- ви век”, 26.09.-27.09.2019г., СУБ, Клон Благоевград, ЮЗУ „Неофит Рилски;

3.Пролет Николова. Специфика на социалната работа в местата за лишаване от свобода . Седма балканска научна конференция "Наука - образование - изкуство през XXI век", 24 и 25 октомври 2024 г. Университетски център "Бачиново" – Благоевград

4.Пролет Николова. Диагностика на потребността от обучение по български език като чужд (втори) на лишени от свобода чужди граждани в контекста на дефинирането на българския език в социалната работа като средство за ресоциализация и интеграция. Втора научно-приложна конференция “Контакт на езици и култури. Съвременни ресурси в обучението по български език като чужд/втори”, 17.09.-19.09.2024 г., Велико Търново. Организатор- Катедра „Български език като чужд” СУ „Св. Климент Охридски”, АПБЕЧ.

SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI"
FACULTY "PUBLIC HEALTH, HEALTH CARE AND
SPORTS"
DEPARTMENT OF MEDICAL AND SOCIAL SCIENCES

Prolet Atanasova Nikolova

Social work with perpetrators of violent crimes

ABSTRACT

on dissertation

for award on educational and scientific degree "Doctor"

Doctoral program: Organization and management on social activities

Professional field: 3.4. Social activities

Area on higher education: 3. Social, economic and legal
sciences

Scientific supervisor:

Prof. Vaska Stancheva -Popkostadinova, MD, PhD

Blagoevgrad, 2025

The dissertation has been discussed and admitted for defense at a meeting of the department “Medical and social sciences” at South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, which took place on September 1st, 2025.

The dissertation is 167 pages long and is structured in an introduction, three chapters, main conclusions, recommendations, bibliography and appendices. The results are illustrated with 51 figures and 14 tables. The bibliography includes 153 references, of which 43 in Cyrillic and 97 in Latin, and 23 regulatory documents and strategies.

The defense of the dissertation will take place on November 21st, 2025 at 1:00 p.m. in room 1478 of the Main Building of the South-West University "Neofit Rilski" at an open meeting of a scientific jury composed of:

1. Assoc. Prof. Dr. Victoria Boykova Sotirova - Chair, South-West University "Neofit Rilski"
2. Prof. Dr. Lyudmila Pavlova Vekova, Plovdiv University "Paisiy Hilendarski"
3. Assoc. Prof. Dr. Nona Glushkova, Plovdiv University "Paisiy Hilendarski"
4. Assoc. Prof. Dr. Veronika Spasova- Medical university-Pleven
5. Assoc. Prof. Dr. Natasha Angelova – South-West University "Neofit Rilski"

The materials for the defense are available to those interested in room 488, Main building– 1, South-West University "Neofit Rilski", 66 "Ivan Mihailov" Str.

CONTENTS

INTRODUCTION.....4

CHAPTER ONE. LITERATURE REVIEW

1.1. Social work in prisons.....6

1.2. Programs for working with prisoners at different stages of serving their sentence of punishment.....9

1.3. Adverse childhood experiences and their impact on adult behavior11

CHAPTER TWO. METHODOLOGY AND RESEARCH METHODS

2.1. Purpose and objectives.....12

2.2. Hypotheses.....13

2.3. Participants.....13

2.4. Methods.....13

2.5. Organization of the study.....15

2.6. Ethical procedure.....18

CHAPTER THREE. RESULTS AND DISCUSSION

3.1. Socio-demographic characteristics of prisoners19

3.2. Adverse childhood experiences among prisoners.....20

3.3. Participation of prisoners in specialized programs-problems and proposals for changes.....25

3.4. Satisfaction of prisoners with the work of inspectors of social activities and educational work.....25

3.5. Problems and needs of inspectors of social activities and educational work in activities with prisoners..... 27

3.5.1.Challenges in the work of inspectors of social activities and educational work28

3.5.2. Suggestions for changes30

3.6. Summary and recommendations37

CONCLUSION.....39

CONTRIBUTIONS.....42

PUBLICATIONS AND PARTICIPATION IN SCIENTIFIC FORUMS.....44

INTRODUCTION

Social work is one of the main areas of activity in the places for deprivation of liberty, together with security and economic activities .

Prisoners are a diverse community due to differences in age, level of education, ethnicity, professional skills, level of criminalization, intellectual development, moral degradation, etc. Creating conditions and opportunities to help those deprived of their liberty to benefit from their stay in prison by increasing their social competence, education and professional qualification is the basis of the work of the Inspectors of Social Work and Educational Work.

In recent years, the subject of increased scientific interest is adverse childhood experiences and their impact on behavior and health in adulthood. Results from various studies, conducted mainly in the USA, the UK and other countries (but not in the Balkans), clearly demonstrate the link between adverse childhood experiences and criminal behavior in adulthood.

The lack of data on the conduct of similar studies in our country, as well as the results obtained from this dissertation work, would be useful for introducing new practices and approaches to optimize the effectiveness of social and educational work in places of deprivation of liberty.

The aim of the dissertation is to study basic aspects of social work in prison through the prism of inspectors of social activities and educational work (ISAEW) and prisoners, as well as the prevalence of adverse childhood experiences (ACEs) and their impact on criminal behavior in adulthood in prisons.

The dissertation is structured in three chapters.

The first chapter consists of three main parts. The first part presents a brief historical overview of the prison system. The structure and regulatory framework of the

penitentiary system are discussed, analyzing the application of international standards for prisons and the execution of the penalty of "deprivation of liberty". The second part is devoted to social work in places of deprivation of liberty. Models of correctional and educational work are studied and summarized. The functions and role of the social worker in prisons are outlined and programs for working with prisoners at different stages of serving the sentence are presented. The third part of the first chapter is devoted to adverse childhood experiences and their impact on behavior and health in adulthood. Various international studies are studied, but the main emphasis is on studying the influence of adverse childhood experiences on criminal behavior in adulthood.

Chapter Two describes the methodology and methodology of the scientific research. For the purposes of the dissertation, quantitative studies were used with an internationally approved ACE - IQ questionnaire and two semi-structured questionnaires developed for the purposes of the study. A large sample of prisoners and inspectors of social activities and educational work from various prisons was covered.

The third chapter presents the analysis of the results of the study in three main directions: the prevalence of adverse childhood experiences and their influence on criminal behavior in adulthood among persons deprived of their liberty; problems, suggestions and satisfaction of social workers with social work; problems and needs of the ISAEW in working with persons serving a sentence of deprivation of liberty.

Based on the results of the study, proposals have been made for optimizing social work in prisons, related to changes in legislation, updating programs and including new elements and changes in the model .

CHAPTER ONE. LITERATURE REVIEW

1.2 . Social work in prisons

Penitentiary social work should be considered much more broadly in the context of the profession of “social worker” in general. The work of a penitentiary social worker takes place in a complex and challenging environment, burdened with many responsibilities , requiring professional affiliation, empathy and dedication.

The penitentiary system includes in its structure various activities and groups of employees, whose common goal is the reintegration of those deprived of their liberty. Social workers are the official-professional group with little legitimate power, but they have a high status in the informal structure and possess expert competences (Madzharov, 2003, p.27).

The regulatory regulations define social work and educational activities in prisons as the main means of resocialization of prisoners, aimed at the personal change of the convict and the development of skills and abilities for a lawful lifestyle in society. (Law on the Execution of Sentences and Detention in Custody, Art. 152).

Prisoners are characterized by a high level of criminalization, often from early childhood, an unformed value system, lack of education and age- and environment-appropriate interpersonal interaction skills.

The penalty of imprisonment includes the following elements: forced isolation, forced cohabitation and increased control by the penitentiary administration over the behavior and overall activity of prisoners. In an environment of forced cohabitation, the integration of prisoners into the prison subculture takes place, which ensures a certain status distribution, inclusion in various activities of an asocial nature, and the spread of prison norms and traditions (Madzharov E., 2007, p.20).

The adaptation of prisoners to life in conditions of isolation, strict control and security, and limited rights is an essential part of the correctional and educational

process, which must guarantee successful future resocialization from the first day of admission to the penitentiary institution.

Individual work with prisoners includes: informing about the legal and social status and the possibilities for alleviating the conditions for serving the sentence; assistance in solving problem situations and building skills to overcome difficulties; referral and mediation to external organizations to solve specific problems; motivation for active participation and cooperation in preparing for life in freedom (Prisoner's Act, Art. 158).

Another important aspect of the work of inspectors is social and educational activities. The work is the preparation of convicts for life in freedom, which is carried out through the implementation of a relevant program lasting from one to three months.

Modern social work in prison emphasizes positive treatment, the resources that each person possesses, the formation of skills for self-knowledge, adequate self-esteem and self-respect, the development of a sense of responsibility. Their inclusion in labor activity, as the main means of resocialization, regardless of whether the work is paid or voluntary, in the modern penitentiary system is not a form of additional punishment, but on the contrary, the assigned work, according to the skills and interests of each person, provides an opportunity to increase their competitiveness in the labor market after release.

Correctional and educational work with prisoners is a process that is planned and has specific goals - for prisoners to acquire knowledge and skills for better social performance in life in freedom, to form attitudes for lawful behavior, to avoid reckless and risky behavior, to be aware of the choices they will have to make after serving their sentence, as well as to minimize recidivism. An essential aspect of the work is the motivation of prisoners to include them in various activities and programs for their successful resocialization.

Penitentiary social and educational work is a very dynamic, developing, and changing activity.

The activities of social workers in prisons have their own strict legal regulations. Social activity and educational work in prisons include:

- Diagnostic and individual correctional activities.
- Intervention programs to reduce the risk of relapse and the risk of harm.
- Education, training and qualification of prisoners.
- Creative, cultural and sports activities and religious support.

Group and individual social activities and educational work are carried out with those deprived of their liberty (Art. 152 of the Prisoners' and Remands Act)

Diagnostic activities are carried out by inspectors of social activities and educational work, probation inspectors, inspectors-psychologists and inspectors-pedagogues using established methodologies and in cooperation with other employees of the prison or correctional facility.

The correction and re-education of the convict is, in practice, a “two-way process of relationships between the educator and the inmate, which aims at the upward development of the inmate, taking into account both his active role and the influence of all other external factors” (Hadzhiyski et al.; 1999, p. 54).

The course of this process is detailed in the job description of the inspectors "Social Activity and Educational Work", where the characteristic features of the position are indicated.

Social work and educational work can be defined as a significant element of the toolkit applicable to the reeducation of offenders and the improvement of their personal knowledge and skills.

1.2 . Programs for working with prisoners at different stages of serving their sentence.

For the implementation of correctional activities, various specialized programs (correctional and developmental) are implemented individually and in groups in places of deprivation of liberty. They are aimed at prosocial impact on a specific area of personality deficit, which is established through the assessment of the offender. In the final stage of serving the sentence, social work is characterized by the formation of knowledge and skills for social integration. Developed and approved by the State Department of Corrections , they are applicable in all prisons and some of them are publicly available:

- Thinking skills - supports the formation of skills for understanding, defining and successfully solving existing problems, increases the ability to self-control, forms an understanding of the relationship between thoughts, feelings and behavior, stimulates creative thinking (Baykova, 2009, p. 125)
- Anger management - suitable for implementation among convicts with registered deficits in controlling behavior. It aims to make individuals aware of the process of developing their own anger, to learn to control it and to derive the advantages associated with improving their own anger management strategies through role-playing in the context of situations from their daily life in prison (Baykova, 2009, p. 126)
- Formation of skills for active behavior in the labor market - aims to focus the attention of convicts on their own responsibility in choosing a profession, finding a suitable job and, accordingly, keeping it. (Madzharov, 2009)
- Safe Driving Skills Development Program - initially this program was developed for implementation among those sentenced to probation for drunk driving, but after the changes in the Criminal Code in 2017, the program is

currently applicable in prisons. It does not aim to change attitudes and beliefs towards alcohol use in general, but is aimed at increasing sensitivity to potential victims of risky behavior related to drunk driving. (Toncheva et al., 2005, p. 55)

- Assertive behavior program - also related to improving the ability to deal with anger, increasing confidence and skills to stand up for oneself, but respecting the feelings, needs and desires of others, transforming aggressive attitudes and violence. (Boyadzhieva et al., 2016, p. 49)
- "Life in Freedom" program - aims to prepare prisoners who are about to be released from prison for their successful resocialization and to minimize the likelihood of relapse. (Boyadzhieva et al., 2016, p. 49).

The annual reports on the activities of the Directorate of Penitentiary Services indicate several more specialized programs implemented in penitentiary institutions - the "Rehabilitation of Vulnerable Groups" program, the Short-term program for drug addicts, group work on the 12-step program of Alcoholics Anonymous, "Promoting Tolerance", "Tolerance in Prison, Tolerance in Life", "Positive Fatherhood", a Specialized Program for Working with Inmates with Low Intellectual Level , and the Specialized Art Program " Arty " in the PDNM (DIN, 2019, p. 19).

The first stage of social work with convicts is the adaptation program. At this stage, prisoners are provided with information in a language accessible to them about the goals and forms of social activity and educational work in the prisons. They are informed of their rights and obligations while serving their sentence.

Social and educational work with life-sentenced persons is tailored to the regime requirements and their individual plans related to their treatment and preservation of their personality.

1.3. Adverse childhood experiences and their impact on adult behavior

The term “ACEs” is an acronym for Adverse Childhood Experiences. It became widely used after a study by Felitti et al (1998) examined ten adverse experiences in the family. Adverse childhood experiences (ACEs) have been the subject of growing scientific interest over the past 30 years. There is growing evidence that experiences during childhood can influence health across the lifespan, including criminal behavior in adulthood.

For the purpose of our study, we focus in more detail on the scientific evidence on adverse childhood experiences and the population of incarcerated youth, adult men and women with violent crimes, and social work with them.

ACE studies reveal a strong link between childhood emotional experiences, physical and mental health as adults, and the leading causes of adult mortality and crime (Kazeem, 2015).

Studies have found that individuals in the criminal justice system report higher rates of childhood ADHD than those in the general population (The Prisoner ACE Survey).

ACE - IQ studies shows how adverse childhood experiences can negatively impact individuals' life chances and increase the risk of involvement in criminal activities.

CHAPTER TWO. RESEARCH METHODOLOGY

2.1. Purpose and objectives

2.1.1. The aim of the dissertation is to study the problems and prospects of social work in prisons through the lens of prisoners and ISAEW, as well as the influence of adverse childhood experiences on criminal behavior in adulthood among prisoners.

2.1.2. Tasks

To achieve the goal, we set the following tasks:

- a) To investigate the presence of adverse childhood experiences among those serving a prison sentence.
- b) To establish whether there is a relationship between adverse events experienced in childhood and criminal behavior in adulthood (type and duration).
- c) To study the participation of prisoners in specialized programs during the adaptation period and during their stay in prison, identifying needs and proposing changes.
- d) To assess the satisfaction of prisoners with the work of the ISAEW.
- e) To study the problems and needs of "Social Activity and Educational Work" inspectors in working with prisoners.
- f) To study the opinion of the ISAEW regarding necessary changes in the legislation.
- h) To propose guidelines for improving the models and content of correctional and educational work in prisons.

2.2. Hypotheses

Three hypotheses have been formulated:

H1. We assume that adverse childhood experiences are associated with criminal behavior in later life.

H2. We assume that there is a relationship between the number of adverse childhood experiences and recidivism.

H3. We assume that social work and educational work inspectors will declare the need for additional training, more resources and regulatory changes related to the performance of their functions.

2.3. Participants

The study involved 381 individuals, of whom 351 were LS and 35 were ISAEW.

The prisoners are from the following places - Sofia Prison, Kremikovtzi Correctional Facility, Kazichene Correctional Facility, Bobov Dol Prison, Samoranovo Correctional Facility, Vratsa Prison, Correctional Facility for Youths at the Prison in Vratsa, Sliven Prison, Correctional Facility for Juvenile Girls at the Prison in Sliven.

Inspectors „Social Activities and Educational Work" and Inspectors "Probation" are from the prisons in Sofia (31.4%), Bobov Dol (8.6%), Vratsa (31.4%) and Sliven (17.1%); and Correctional facilities (11.4%).

2.4. Methods

2.4.1. For the purposes of the study, were used 3 questionnaires: 2 semi-structured questionnaires (for prisoners and for inspectors SAEW) and an established international questionnaire "Adverse Childhood Experiences (*ACE - IQ*)" .

The questionnaire for assessing the needs and challenges in the work of the ISAEW includes 13 closed and open-ended questions relating to: demographic

characteristics of inspectors (1-3); period of adaptation of the LS and correctional work (6-9); legislative framework and the need for its change (10-13).

Questionnaire for prisoners regarding their assessment of the most frequently used methods of social and educational work in places of punishment «deprivation of liberty». The questionnaire consists of 11 closed and open questions, distributed in the following areas: profile of the prisoners; number of sentences and type of crimes; number of times deprived of liberty; total duration (for life); interaction with the inspectors "Social activity and educational work"; participation in specialized programs; evaluation of the services offered to them by specialists; recommendations for changes in the conduct of correctional and educational work during the execution of the sentence.

Adverse Childhood Experiences Questionnaire (ACE – IQ)

The translation and adaptation of the “Adverse Childhood Experiences (ACE - IQ)” questionnaire into Bulgarian was done by Dr. Romyana Dinolova in 2017. The ACE - IQ questions include demographic information and adverse childhood experiences. Adverse childhood experiences from the ACE - IQ questionnaire are arranged in 13 categories: emotional abuse; physical abuse; sexual abuse; violence against household members; cohabitation with household members who abused alcohol and drugs; cohabitation with household members who were mentally ill or suicidal; cohabitation with household members who were incarcerated; single or no parents, separation or divorce of parents; emotional neglect; physical lack of care; psychological abuse; violence in the community; collective violence. The ACE categories can be grouped into two large groups: adverse childhood experiences related to violence and neglect and those related to family dysfunction:

A. Adverse childhood experiences related to abuse and neglect (8): physical abuse , emotional abuse, sexual abuse, emotional neglect, physical neglect, bullying, community violence, collective violence

B. Adverse childhood experiences associated with family dysfunction (5):

family member abusing alcohol, household member(s) incarcerated, household member with mental illness, violence against parents or other household member, single-parent family or divorced/separated parents or no parents

The ACEs results were calculated using binary and frequency versions, according to the instructions in the *ACE-IQ application and analysis manual*.

2.4.2. Statistical methods

Descriptive and evaluation methods used to process the data are as follows:

- Analysis of variance of quantitative variables – mean, standard deviation and 95% confidence interval of the mean.

- Frequency analysis of qualitative variables (nominal and rank), which includes absolute frequencies, relative frequencies (in percentages), cumulative relative frequencies (in percentages).

- Correlation analysis

- Graphical analysis

Methods for testing hypotheses applied in the work are:

1. Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk methods – checking **for** normality of the distribution of a quantitative variable.

2. Chi-square method χ^2 (Chi-square test) or Fisher's exact test – searching for a relationship between two qualitative variables.

3. Mann-Whitney method – comparing two groups of a quantitative variable when the distribution is not normal.

To process the survey data The SPSS version used was SPSS for Windows 13.0.

2.5. Organization of the study

To carry out the study, official permission was requested from the Directorate of Prisons and Detention for access to the designated prisons and conducting an anonymous

survey of persons convicted of specific violent offenses, given the regulatory restrictions for outsiders, as well as for conducting a survey among the specialists working with them - inspectors of social work and educational work, inspectors of psychology and probation. In response to the request, permission was granted to conduct the study according to a specific schedule for visiting each prison.

For the purpose of the study, we asked the Directorate of Prisons and Probation to provide us with information on the number of prisoners /PL/ in the prisons in Sofia, Bobov Dol, Vratsa, Sliven and the dormitories adjacent to them, as well as on the number of social workers in the prisons(PLs) in which the study was conducted .

According to the data provided by the Directorate of Prisons and Probation, as of February 28, 2019, those deprived of their liberty for committing a violent crime (under Articles 115-116; 128-129; 149-157; 198-200 of the Criminal Code) in the prisons(MLS) where the survey was conducted (Sofia, Bobov Dol, Vratsa and Sliven), there are a total of 848 persons, of whom:

- 387 were convicted under Articles 115-116 of the Criminal Code (45.6%);
- 51 were convicted under Articles 128-129 of the Criminal Code (6.0%);
- 95 were convicted under Articles 149-159 of the Criminal Code (11.2%);
- 315 were convicted under Articles 198-200 of the Criminal Code (37.2%);
- 64 women and 784 men (7.5% women and 92.5%).

Our study involved 351 incarcerated perpetrators of violent crimes: 330 men (94%) and 21 women (6.0%) from the MLS in Sofia, Bobov Dol, Kremikovtsi, Vratsa, Sliven, PD Sliven, PD-Vratsa. The larger number of male respondents is associated with the usually larger number of places for serving sentences - prisons for men and only one for women in the city of Sliven.

Table 1 presents the number of participants in the survey by prison. The largest number of participants were from Sofia Prison and Kremikotsi and Kazichene

Correctional facilities (60.7% or 213 people)

Table 1. Prisoners participating in the study

Prisons	Number (%) of Prisoners
Kremikovtsi Correctional Facility Kazichene Correctional Facility	213 (60.7%)
Prison -Bobov dol Samoranovo	56 (16.0%)
Prison-Vratsa	61(17.4%)
Prison - Sliven	21 (6.0%)
Total	351(100%)

Sample size – 351 prisoners , representative of those deprived of their liberty for committing a violent crime (under Art. 115-116; Art. 128-129; Art. 149-157; Art. 198-200 of the Criminal Code) in the Municipal Districts of Sofia, Bobov Dol, Vratsa and Sliven (1.96 guarantee factor at 95% confidence level) , 0.5 standard deviation; maximum permissible error 4.0%).

Research procedure

The survey was conducted in accordance with the security requirements in each prison and the distribution of time for prisoners. The researcher fully complied with the proposed organization in the prisons. In each prison, an inspector of the Department of Internal Affairs was previously assigned to assist in conducting the survey by organizing the prisoners and taking them from the group to the designated room. Given the larger number of convicted persons, it was considered more appropriate to gather several respondents from among them who had the necessary literacy and educational level in the designated room. The purpose of the survey and the questionnaires were explained to

the group, and in case of any ambiguity, they had the opportunity to ask clarifying questions to the researcher. For some of the persons with a low level of literacy, the method of direct personal interview “face to face” was used.

The following rules were followed when conducting the study:

1. In the questionnaire, all questions have the answer “I prefer not to answer/I don’t know/I don’t want to say/I can’t say”. When interviewing, the rule is followed: if the respondent hesitates, he/she is given the opportunity to think, after which the question is asked again, and if necessary, the interviewer clarifies the question without suggesting the respondent. If even after the explanation the respondent cannot answer, the interviewer asks the respondent whether to mark the answer *“I prefer not to answer/I don’t know/I don’t want to say/I can’t say”*. In this way, the possibility of non-response and/or incomplete responses is excluded.

2. It is not allowed for a respondent to answer all questions with the answer *“prefer not to answer/don't know/does not want to specify/cannot estimate”*. Such completed questionnaires are not taken into account, are not processed and are not included in the data set.

2.6. Ethical procedure

The design, organization and methods of the study are entrusted to the Administration of the Department of Health and Social Sciences and the Research Ethics Committee at the Southwestern University "Neofit Rilski".

Participants were informed verbally and on-site about the possibility of withdrawing from the study. The questionnaires are anonymous and the demographic part does not include personal data such as name and PIN. A separate document for informed consent for participation in the study was prepared, given the explicit requirement for this, specified in the permission from the Directorate of Prisons and Detention for conducting the study, and the same was applied by the officers in the relevant prison files.

CHAPTER THREE. RESULTS AND DISCUSSION

3.1. Socio-demographic characteristics of prisoners with violent crimes

The majority of respondents are men (94.0%). The low share of women is due to the fact that there is only one prison for women in Bulgaria - in the city of Sliven

The age of the prisoners at the time of the study ranged from 15-78 years . Respondents without education are 5.1% (n =18), with primary education are 11.4% (n =40), with primary education 22.2% (n =78), with secondary education are 22.8% (n =80) and with higher education - 6.3% (n =22) of all those who answered the question. The share of non-respondents is almost 30% (n =113) of all respondents.

The majority of respondents (62.7%) reported that their ethnicity was Bulgarian, with 12.3% identifying as Roma and 5.4% as Turks .

About one third of LWWs (32.8%) are married or cohabiting; nearly one fifth (21.3%) are divorced, and 4.7% are widowed/widowed (Fig. 5). The share of single people is 41.9%. The majority (82.1%) indicate that they chose their partner independently. Almost one third (29.9%) report that they do not have children. The age at which they became parents ranges from 12 to 35 years.

A significant proportion of respondents (64.4%) had been convicted before, with more than half (54.9%) receiving a prison sentence; 7.7% receiving a suspended sentence, and 10.6% receiving probation. The most common offense for which they were convicted was robbery (55.3%).

Before entering prison, the majority of prisoners had a job (86.6%). The largest number were unskilled workers (33.2%) and construction workers (16.4%) , while skilled workers accounted for less than half (45%).

The summarized data indicate that nearly half of those deprived of their liberty (n =153/43.6%) were convicted under Articles 115-116 of the Criminal Code (murder or

attempted murder), and about one third (n =119/33.9%) - under Articles 198-200 of the Criminal Code - robbery.

3.2. Adverse childhood experiences in prisoners

Prisoners without reported adverse childhood experiences are few in number (21/6.0%) according to the binary version, 30 (8.5%) according to the frequency version). The number of respondents who experienced ≥ 4 categories is large (200 respondents according to the DV and 145 according to the CV).

Table 2. Distribution of ACEs by category

Number of categories with ACEs?	Number (%) Binary version	Number % Frequency version
No ACEs	21(6.0)	30 (8.5)
ACEs in 1 category	39(11.1)	68(19.4)
ACEs in 2 to 3 categories	91(25.9)	108(30.8)
ACEs in 4 or more categories	200(57.0)	145(41.3)

Most common ACEs among respondents (binary and frequency version) is living in a family with separated parents (64.1%), followed by from witnesses on violence in the community - 57.0% (BV) and 23.4% (FV), collective violence - 54.1% (BV and FV), physical violence -39% (BV) and 12.3% FV), emotional violence -40.7% (BV) and 16.2% (FV), member from family , deprived from freedom (BVand FV) -23.6 % .

Relationships with parents/guardians and family environment up to the age of 18

The results of the study show that **living in a dysfunctional environment** is one of the widespread ACEs in the studied sample of prisoners. Parental divorce or separation is the most common family dysfunction – (39.8%). The percentage of prisoners whose parent has died is high (45.9%). Some of prisoners (12%) lived with a family member with a mental illness or with alcohol abusers (14.4%), and a quarter (25.8%) reported growing up in families in which a member of the household was convicted and served a prison sentence .

A large proportion of respondents have witnessed domestic violence more than once (36.1% - many times, 29% several times).

About 40% of prisoners have been subjected to violence in the family or have witnessed violence. About 27% report being hit with a hand or kicked, and 20% have been hit with objects. Threats of eviction from the home were reported by a quarter (24%) of respondents, 45% of respondents witnessed domestic violence , shouting and insults, and 23% witnessed physical violence against a family member.

Data shows significant levels of experienced family violence, both physical and emotional.

Sexual violence . Various forms of sexual violence were reported by a very small number of respondents (from 1.7% to 4.3%), with the majority (84%) reporting that this had never happened.

Peer violence. Most of the prisoners (91.5%) answered the question about how often they had been subjected to peer bullying. Only one-third (29.6%) reported that they had been subjected to peer bullying in childhood. This is an expected result, as prisoners were often leaders and bullies themselves.

The most common form of harassment inflicted on respondents was hitting, kicking, pushing, shoving, locking (21.4%), followed by mocking because of their ethnic origin (6.6%), harassment in other ways, without specifying the methods (5.1%). The percentage of those who preferred not to answer the type of harassment or did not answer

at all was very high (61%). A large proportion of the respondents deprived of their liberty (85%) had participated in fights, of which more than once (66.7%).

Witnesses to violence in the community

Nearly half of the prisoners (55%) reported witnessing someone being beaten in real life, and some (44%) witnessed someone being stabbed or shot.

Collective violence These issues are related to whether respondents witnessed events of collective violence when they were children: war, terrorism, political or ethnic conflicts, genocide, repression, disappearances, torture, organized violence such as banditry or gang warfare. It is unlikely that some of the respondents witnessed war, but a large proportion (45.4%) witnessed organized violence.

Relationship by type of ACEs between binary and frequency version

The survey data show significant levels of experienced domestic violence, both physical and emotional. A small percentage of respondents indicated that they had never been a victim of certain types of violence, while a significant percentage reported experiencing violence multiple times or at least once.

A relationship between ACEs in binary and frequency version is observed in the following types of ACEs: living in a family with one, separated/divorced or without parents (64.1%), collective violence (54.1%), sexual violence (15.1%); mental illness of a family member (11.1%).

Relationships between individual adverse childhood experiences

The study of the relationships between different forms of adverse childhood experiences provides an opportunity to understand the cumulative nature of traumatic events.

The strongest positive correlations ($r > 0.50$) for: *Physical violence (hand)* $\times$ *Physical violence (object)* ($r = 0.75$; $p < 0.01$); *Physical violence (hand)* $\times$ *Emotional violence* ($r = 0.61$; $p < 0.01$). *Emotional violence* $\times$ *Physical violence (object)*, $r = 0.58$; $p < 0.01$. The strong relationship established shows that the two types of violence occur

together. This indicates a combined manifestation of verbal aggression and physical blows. Humiliations and insults are often accompanied by physical attacks with objects.

Moderate correlations ($r = 0.30\text{--}0.50$)

The relationship established for *Psychological Abuse* $\times$ *Emotional Neglect* ($r = 0.408$; $p < 0.01$) is moderately strong and statistically significant. Children exposed to psychological pressure are often simultaneously emotionally neglected. *The correlations between: Threats of expulsion* $\times$ *Physical Abuse* ($r = 0.47$; $p < 0.05$) and *Emotional Abuse* $\times$ *Threats of Eviction*, ($r = 0.42$; $p < 0.01$). Emotional destabilization and fear of abandonment often accompany more traditional forms of abuse, indicating an unstable and conflictual family environment .

The analysis shows a clear internal connection between the main forms of violence and neglect in childhood. Strong and moderate correlations indicate a cumulative effect, in which different types of violence occur simultaneously, increasing the risk of serious social and behavioral consequences. In contrast, sexual violence stands out as a relatively isolated form, occurring in different contexts and less often accompanying other ACEs.

Relationship between ACEs and criminal behavior

The study of the relationship between adverse childhood experiences (ACE) and criminal behavior of inmates is essential for understanding the factors that shape the risk of committing a crime and recidivism. In order to identify relationships, we used the Pearson Chi-square (χ^2) test (Pearson Chi - Square) for statistical significance to assess whether the number and type of ACEs are related to: the type of crime committed, the presence of previous convictions (recidivism), participation in correctional programs, the educational level of the prisoners.

ACEs and previous conviction

In the frequency version of the ACEs, there is a strong relationship ($\chi^2 (2) = 14.796$, $p = 0.001$) between more adverse childhood events and a person's previous

conviction, while in the binary version no such relationship is found ($\chi^2(2) = 5.522$, $p = 0.063$). According to the results of the frequency version, the probability of a person with a significant number of ACEs (4 or more categories) being convicted is higher.

ACES and recidivism in prisoners with ≥ 4 ACEs and 4 ACEs

The results of the ACEs survey confirm that previous convictions are a strong indicator of future imprisonment. Previous convictions are the strongest factor for severe punishment. A large proportion of respondents (64.4%) had been convicted before the current conviction and the likelihood of recidivism is significantly higher.

The results obtained prove hypothesis 1, which assumes that adverse childhood experiences are associated with criminal behavior in later life, and hypothesis 2, which assumes that there is a relationship between the number of adverse childhood experiences and recidivism.

A higher number of ACEs was associated with more active participation in specialized programs, with 64.1% of individuals with 4 or more ACEs participating in such programs, compared to 28.6% of individuals who did not have ACEs. The results showed a significant correlation between the number of ACEs and participation in specialized programs ($p = 0.017$ for the linear relationship).

Inmates with violent crimes with no education or low education have ACEs in 4+ categories. Individuals with higher education have significantly fewer ACEs - category 1 or no ACEs. Those who do not wish to indicate their education also have high ACEs values. A large proportion of individuals with primary and secondary education (60%) and at least 4 ACEs. Individuals without ACEs are predominantly with secondary and higher education.

3.3. Participation of prisoners in specialized programs - problems and proposals for changes

The summarized data indicate that less than half of the prisoners (41.3%) participated in the programs . The highest participation is in the program for cultural and mass events, the prisoner's journey, theater (15.8%), followed by the programs for sports events, programs for acquiring professional skills, languages and computer literacy (13.8%). A smaller number (10%) participated in the programs for drug and alcohol addicts. Participation in the programs Thinking Skills, Adaptation, Resocialization, Anger Management, varies between 9.0% and 9.7%.

3.4. Satisfaction of prisoners with the work of the Internal Security Service

The data show that the most frequently sought assistance for voluntary inclusion (61%) is for the programs: adaptation in prison, contacts with the family, while religious issues are rarely a reason for contact (58%). It is striking that the answers to the questions with "never" are at a high percentage. This may be because trust in social workers has not yet been built in this period.

Satisfaction with the work of social inspectors is highest in prison adaptation assistance (56%), while education support and planning meet more skepticism.

Factors that are most strongly associated with low job satisfaction of social workers are: easing the regime (-0.60) – people who do not receive assistance for a lighter regime are the most dissatisfied; job opportunities (-0.57) – lack of support for finding a job leads to strong dissatisfaction; Adaptation in prison (-0.52) – difficult adaptation without help also correlates with a negative attitude.

Weaker, but still significant, relationships are: planning for the future (-0.45), promoting education (-0.41); support for contact with loved ones (-0.38). These results show that the main reasons are the lack of real help and support from social inspectors for work, easing the regime and adaptation in prison.

Despite the presence of a variety of programs offered at the prisons, the number of participants in them is too low. (41.3%). The most preferred activities for participation

are cultural events, sports activities and computer literacy courses. Work programs are among the least used, which coincides with dissatisfaction with the lack of job opportunities. The reasons for not participating in the programs indicated by the prisoners are: lack of information about the available programs (50.7%); lack of interest (20%), which may be related to motivation; a small part (10%) do not meet the prisoner's criteria, and others (12%) indicate that there are not enough programs or indicate other reasons (7.3%).

The number of ACEs affects the participation of prisoners in correctional programs. The analysis shows that individuals with more than 4 + ACEs , participate more often in programs (46.5%) compared to those without ACEs (28.6%).

The most common problems for which prisoners seek help from social inspectors are: help with family matters (22.4%) and job opportunities (20.8%). Sentence reduction, lighter regime and early release are significant for a small proportion (10.4%). Satisfaction with the attitude and work of social inspectors also influences the desire to participate in the programs.

The most frequent recommendations for improving social work are related to the personal attitude towards prisoners - they want more attention to their problems, the opportunity to work, as well as strict adherence to promises by social inspectors.

Interaction with ISAEW

Prisoners with more ACEs are the most demanding for more attention to their problems (45%), while this percentage is lower for those without ACEs (22%). The demand for job opportunities also increases with the number of ACEs – from 12% without ACEs to 22% for those with 4+ ACEs; Persons with high ACEs are more likely to want a lighter regime (18%), which may indicate that they feel more vulnerable in the prison environment; The demand for more courses and training is higher for people with more ACEs, but remains at a lower level compared to the other recommendations

Perspectives and suggestions for change , proposed by the perpetrators of violent crimes themselves. The main suggestions for change are: more job opportunities (42%); better treatment from the staff (35%) which suggests that there are problems in the communication between the prisoners and the ISAEW; improvement of living conditions (30%) and social adaptation courses (28%); easing of the regime (25%); support after release (20%). Support after release and follow-up at this stage is not an obligation and priority of the ISAEW.

Work is the #1 priority for prisoners – therefore policies should focus on expanding employment opportunities and preparing for work after release. Poor staff attitude is a problem – training and control mechanisms are needed. Reintegration begins inside prison – therefore social adaptation programs should be strengthened. Working with perpetrators of violent crimes requires a more specialized approach – more personalized programs and work with a psychologist.

The analysis shows that the main problems in the prisons are related to employment, staff attitudes and social adaptation. The implementation of the proposed policies can improve the conditions in the system of execution of sentences and reduce the risk of recidivism.

3.5. Problems and needs of inspectors of social activities and educational work when working with prisoners

We analyzed socio-demographic characteristics of social work inspectors; challenges in their work; implementation of specialized programs; promotion of the participation of prisoners; need for legislative changes; effectiveness of parole.

The number of inspector respondents was approximately equal by gender: men - 48.6% and women - 51.4%.

In terms of length of professional experience - the largest number of employees has more than 10 years of experience (42.9%), and approximately one third (34.3%) have the least amount of work experience - up to 2 years .

In terms of fields of completed higher education, it is clear that the largest number of employees have acquired education in social, economic and legal sciences (51.5%), followed by graduates of pedagogical specialties (37.1%). In the category of other appropriate education (8.6%), national security and philology are indicated.

3.5.1. Challenges in the work of inspectors of social activities and educational work

Social work with those imprisoned for violent crimes is a key element in the resocialization process.

For social work inspectors , the greatest challenges and difficulties in working with violent offenders are during the main period of imprisonment of those deprived of their liberty who have committed violent crimes (Fig. 10).

The main period is reported as the period with the greatest challenges and difficulties in the work of correction and re-education of prisoners (51.4%). This is quite logical in view of the fact that during the main period of serving the sentence, depending on the term of the sentence, almost all activities related to correctional and educational work are carried out - prisoners are motivated to be included in the labor and educational process, in various organized cultural and mass events, and progress in changing behavior and attitudes is noted.

For nearly one third (31.4%) of the surveyed employees, the adaptation period represents the most serious challenge in social work (Fig. 10). The result can be explained by the fact that during the adaptation period of prisoners, an assessment is prepared that predicts the risk of recidivism and harm, and the execution of the sentence is planned based on the reported deficits and resources of the convicted person.

The results obtained regarding challenges and difficulties in social work with prisoners can be grouped into several groups - related to the law; related to the specifics of the attitudes and behavior of those deprived of their liberty and a combination of various factors.

Challenges related to the personality of the convicts include " the low intellectual and educational level of the convict " (17.1%), " the behavior of the convict, failure to comply with the established order " (17.1%), " the individual qualities of prisoners" (17.1%).

The third group of challenges includes " preparing an adequate risk assessment " (2.9%), " gaining the trust of the prisoners " (2.9%), " the adaptation of first-time offenders in prison " (5.7%), " adaptation after the release of the prisoners" (2.9%), " maintaining the motivation of the prisoners to change behavior " (14.3%).

Maintaining motivation for behavioral change is one of the serious challenges facing specialists. The low intellectual and educational level of prisoners also poses a serious difficulty in conducting socio-educational activities, since low literacy or the lack thereof limits the ability of prisoners to engage in creative and cultural activities, as well as to participate in specialized programs, most of which are designed to include prisoners as a criterion for inclusion.

As a challenge in social work with convicted persons, the inspectors participating in the study also pointed out the behavior of those deprived of their liberty, the failure to comply with the established order. The rebellious and oppositional behavior of the convicted persons, the disrespect for the authority of the institution and the failure to comply with their legally regulated obligations, hinder effective social support and the achievement of positive change in behavior and attitudes.

The percentage of respondents who cited the adaptation of prisoners who are in prison for the first time as a challenge in their work is also not small.

The analysis of the results shows that the difficulties faced by specialists are

diverse. They depend both on the personal characteristics of the convict and the professional competencies of the specialist, who should be able to build trusting contact with them, to make an adequate assessment of the criminogenic needs and resources of the convict, on environmental factors, on regulatory provisions. All this requires the application of an individual approach when working with each individual case, regardless of the type of crime for which he is convicted.

ISAEW uses diverse programs, but have need more time and focus on working with low- level convicts intellectually level and aggressive models on behavior.

3.5.2. Suggestions for changes

The data received from the study indicate that to now the current one model on social working with convicts faces follows in a certain degree yes suffer change (71.4%), as small part (14.3%) of respondents no see necessity from change. Indeed penitentiary institutions is change constantly through the last decades and if to 20 years ago the prison has been connected only with security and restrictions for the deprived from freedom , then to the present moment guarantee security on prison and the deprived from freedom is equal by importance with achievement on change in behavior and attitudes on , with the aim of avoidance on relapse . Despite this, from the conducted study becomes clearly it is necessary to change the previous one model on social work .

The majority of ISAEW (71.4%) indicate the need for changes in the current model of working with prisoners.

The need for better incentives for participation in correctional programs is indicated, through incentives for prisoners who regularly participate in programs, more flexible approaches to individual counseling, and adaptation of programs to the specific case.

Proposals for changes to existing legislation

One of the proposals is related to the need to continue working with prisoners after their release from prison. This includes proposals such as: the creation of a control body, continuing work with prisoners who have already been released (22.9%), coordination between various institutions - labor offices, municipalities, social services , etc. Indeed, the lack of support in the first months of life in freedom puts a significant proportion of individuals at risk of relapse, especially those without adequate family support or support from loved ones.

The creation of a legally regulated interaction mechanism involving penitentiary institutions, Social Assistance Directorates and Labor Offices would significantly reduce recidivism and contribute to the more successful resocialization of those released from prison.

On the other hand, the tools available to social work and educational work inspectors, related to developed and approved impact programs, are to some extent unknown or insufficient for specialists to achieve the general and preventive goal of punishment, as set out in the Criminal Code, in addition to providing social support during the serving of the sentence.

ISAEW indicate necessary changes for more effective resocialization: one fifth (22%) support the creation of a control body to monitor released prisoners, one third (11.4%) suggest more educational programs to increase the intellectual level of convicts, while a smaller part (8.6%) indicates the need for more programs for professional qualification and employment. Another part (5.7%) believes that better coordination is needed between institutions such as labor offices and social services. The same percentage (2.9%) of those who want to increase the number of social inspectors, propose reducing the rights and increasing the obligations of prisoners, as well as those who believe that no changes are needed.

The most changes are proposed by inspectors with more than 10 years of experience. In order to increase the role and authority of social workers, ISAEW propose greater autonomy in choosing the program, better communication with institutions for more effective support after release.

A large majority of inspectors (40%) believe that the effect of Conditional Release (CPR) depends on the specific case, and some of them (37%) do not believe that it supports resocialization. This shows some skepticism about the effectiveness of this measure. The majority of specialists (74%) support the inclusion of probation services in the work with released persons. It is proposed to introduce a mechanism for long-term monitoring of released persons, by creating a database and mechanisms for supporting former offenders, in order to reduce recidivism.

Future reforms need to strike a balance between the demands for control and security and the need for personalized support. Only by increasing the commitment and real inclusion of prisoners in specialized programs can sustainable resocialization be achieved.

The results of the survey conducted among inspectors partially confirm hypothesis 3, which assumes that social work and educational work inspectors will declare a need for additional training, more resources, and regulatory changes related to the performance of their functions.

Knowledge of the phenomenon of Adverse Childhood Experiences and its dimensions will allow planning and implementation of adequate prevention and support measures not only in prisons, but also in early childhood. Directing the focus of competent institutions and state bodies to vulnerable groups such as single-parent families, those raised in institutions and with low educational levels can contribute to the prevention of recidivism.

The results of the study on social work in prisons show that both specialists and prisoners outline the need for both parties to use specialized programs, but after

appropriate changes in the approach to encouraging participation. Inspectors recognize the problems in the system and actively implement specialized programs but encounter difficulties with the motivation of prisoners.

The experience of social inspectors influences proposals for legal changes, with specialists with more experience tending to propose more reforms. Inspectors with less experience also have a critical view, but are not as categorical in their proposals. There is strong support for mandatory participation in programs for high risk of recidivism, but there is a lack of consensus on the effectiveness of probation. The need for reforms of the system has been defined , especially with regard to the motivation of prisoners and their integration after release.

The survey clearly outlines the intersections between the views of professionals and those convicted of violent crimes. Social workers support structural reforms but believe in the effectiveness of existing programs, while prisoners need more individual attention, real opportunities after release and better treatment. This outlines the need for a balance between the control of social workers and the individual needs of prisoners. Among social inspectors, a need for more structured programs focused on work and education is highlighted, while among prisoners there is skepticism about the long-term effect of the assistance provided. The need for more commitment is also highlighted, as too many prisoners do not participate in the programs.

With regard to those deprived of their liberty, the results draw attention to the specialized programs implemented and their mandatory individualization, as different types of perpetrators require different therapeutic approaches.

The results of the survey conducted among specialists working with prisoners outline some of the main challenges in social work with prisoners, namely: lack of motivation for change , low educational level of prisoners, rebellious behavior and non-compliance with the order. Specialists often apply specialized programs in their work, with the “Thinking Skills” program being preferred. The lack of real motivation among

prisoners to participate in the programs was outlined, and it is based in most cases on easing the regime of serving the sentence or reducing the sentence. On the other hand, the wide range of programs approved by the State Penitentiary Service and the high recidivism rate among violent offenders with ≥ 4 ACEs indicates the lack of an effective program and motivation for change .

The present study on the influence of adverse childhood experiences on prisoners is the first of its kind for Bulgaria and the Balkan Peninsula, and it provides an opportunity to fill a huge gap in the understanding of the relationship between adverse childhood experiences and criminal behavior in the region. So far, most research has been based on Western models (USA, UK, Scandinavia). Bulgaria and the Balkans have a specific social, cultural and economic context that may influence this relationship. Historically, the Balkans is a region with high exposure to community violence, collective traumas (wars, economic crises) and instability in family structures. This may make the relationship between ACEs and crime even stronger.

This study demonstrates that the relationship between ACEs and the probability of a prior conviction is statistically significant. This proves that ACEs is a key predictor of criminal behavior - a high number of ACEs increases the risk of serious crimes and recidivism. In this regard, early prevention in childhood and timely intervention in children with high ACEs are of key importance for reducing recidivism. It is also important to direct the focus of competent institutions and state bodies to vulnerable groups such as single-parent families, those raised in institutions and with a low educational level, which can contribute to the prevention of recidivism. The data obtained show that the more ACEs a person has, the greater the likelihood of recidivism, and with an increase in the number of ACEs experienced , the risk of recidivism also increases.

The strongest influence is exerted by the number of experienced NPAs for committing violent crimes under Articles 198-200 of the Criminal Code - robberies, but

sexual crimes and murders should also not be underestimated, as they are related to the high number of NPAs / about 50% of those convicted of violent crimes have ≥ 4 ACEs/.

The accumulation of adverse childhood experiences accelerates involvement in criminal activity, with data indicating that individuals with a higher number of ACEs begin criminal activity on average 3 to 5 years earlier than those with a low number of ACEs .

Social factors also influence the formation of criminal behavior. Respondents who grew up in single-parent families or were raised in institutions, as well as those with a low educational level, more often have high ACEs and more criminal behavior.

The results of this study highlight the significant association between adverse childhood experiences (ACEs) and the propensity to commit violent crimes. This association is supported by international research that shows that experiences such as physical and emotional abuse in childhood increase the risk of aggressive behavior in adulthood.

Perpetrators of serious crimes (murder, grievous bodily harm, sexual assault) often have high ACEs and complex criminal profiles. They require intensive, long-term and personalized prison programs that combine psychological therapy, social rehabilitation and vocational training. Individuals with ≥ 4 ACEs not only have a higher risk of recidivism, but also typically receive longer sentences under recidivist legislation. They are characterized by profound psychological trauma that standard prison assessments fail to capture.

The presence of a large number of recidivists among the respondents, as well as the statistically significant relationship between the number of NPAs and re-conviction clearly shows the inability of persons released from prison to resocialize and distance themselves from criminal activity. This is probably due to the lack of adequate post-penitentiary support, and on the other hand, to the lack of work focused on overcoming childhood traumas during previous imprisonment. The legislative framework lacks a

mechanism for providing data from the assessment of convicted persons to the institutions engaged in supporting their resocialization - the Social Assistance Directorates, the Ministry of Internal Affairs bodies, city halls and Supervisory Commissions. In turn, these state institutions do not offer special programs for working with persons released from prison, for whom data on the presence of NPAs are registered. Thus, it convicts with high levels of ACEs, but not officially registered, fall into a cycle of imprisonment and life in freedom, with no programs offered in either period for the treatment of childhood trauma and, accordingly, for the prevention of recidivism. The data from the conducted study outlines the need for the implemented programs to be adapted for people with low literacy on the one hand, and on the other - a regulatory change, providing mandatory participation in them for recidivists convicted of violent crimes.

The results of the study confirm the significant role of ACEs in the development of violent behavior. Interventions should begin at an early age, using various school and social programs that would help reduce the risk of violence.

The existence of a strong statistically significant relationship between recidivism and experienced ACEs highlights the importance of monitoring and support after release. Analyses show that a higher number of adverse childhood experiences lead to recidivism. The period can be defined as critical, since without adequate support the risk of recidivism remains high. On the other hand, in order to avoid recidivism and to support the rehabilitation of prisoners, it is necessary to implement targeted interventions already in prisons. Perpetrators of violent crimes (murder, grievous bodily harm, domestic violence, sexual assault) often have a large number of ACEs. This requires intensive, long-term and focused on aggression control, emotional regulation and resocialization, and correctional and educational activities.

The GDIN works effectively towards the development, testing and implementation of various correctional programs. The results of the study indicate that

the relationship between ACEs and participation in specialized programs is not statistically significant . This means that people with more ACEs do not participate in correctional programs often, which may be an indication of problems in targeting interventions.

Given the fact that the target group of the present study is only those convicted of violent crimes, as well as based on the data obtained on the relationship between the high number of ACEs and the recidivism of violent offenders, a study of ACEs among all prisoners, regardless of the nature of the offense, could supplement the available data and emphasize the need for mandatory ACEs screening.

3.6. Summary and recommendations

The analysis of the conducted study provides an in-depth look at the relationship between childhood trauma and crime. In order to avoid recidivism and to support the rehabilitation of incarcerated, violent offenders, it is necessary to implement targeted interventions in prisons. Of particular importance is the introduction of screening with ACE - IQ questions upon admission to prison for all offenders. Based on the results obtained, it is advisable to prepare individual profiles of offenders, jointly by the ISAEW inspectors and the psychologist inspectors, which would serve to differentiate offenders by the degree of risk of recidivism and the number of experienced ACEs. The results obtained outline the need for a more detailed study of individual and social factors that interact with ACEs.

The results of the study indicate that the use of individualized rehabilitation programs, such as an aggression control program and specialized therapies for sexual offenders, such as those developed and validated, will help achieve maximum correctional and educational effect, but the approach to motivating convicts should be changed and selection should be made based on available data on experienced ACEs.

Given the large number of registered respondents with ACEs and the lack of a methodology for working with traumatized individuals, it is advisable for prison staff to undergo specialized training in support and work with this category of prisoners.

The data obtained regarding the fact that recidivists are more likely to commit crimes again indicate that individuals with previous convictions are at high risk of continuing their criminal activity. In this regard, it is recommended that recidivism prevention activities include specific measures to prevent violent crimes .

The key issues revealed by our analysis, such as high recidivism among convicted violent offenders who participated in the study, the insufficient effectiveness of correctional programs, the lack of a clear link between program participation and a reduction in violent crime, and last but not least, insufficient institutional support after release, which increases the risk of reoffending, outline some concrete proposals for reform in the system.

Based on the results of the study and the identified problems of ISAEW and prisoners, we would make the following recommendations:

1. Prisoners should undergo initial diagnosis and assessment of the risk of relapse upon admission to prison. Existing methods for predicting the likelihood of relapse do not include an examination of the presence of adverse childhood experiences. In this regard, the methods and forms of social work in prisons, as well as the established programs for individual and group intervention, do not provide targeted work with prisoners with high levels of ACEs in order to adequately treat childhood traumas.

2. Introduction of mandatory individualized programs for repeat offenders with previous convictions are significantly more likely to commit a crime again, therefore it is advisable to develop a specialized program for recidivists, which should include an assessment of criminogenic factors in each prisoner and mandatory participation in an adapted correction program.

3. Improving anger management and violent behavior programs, as the results obtained There is no evidence that existing programs effectively reduce recidivism, especially in violent crimes. In this regard, it is advisable to introduce more intensive programs for controlling aggression and anger, programs based on cognitive-behavioral therapy, as well as work in special groups for working with those convicted of domestic violence and serious crimes against the person.

4. Adequate post-penitentiary support and better coordination between institutions through the expansion of resocialization programs, the creation of a system for tracking released persons, the introduction and implementation of labor and social integration programs. This will improve the transition from prison to society and will contribute to reducing the likelihood of recidivism.

5. Changes in the mechanism for participation in correctional programs - the results of our study show that participation in the proposed correctional programs is motivated primarily by the benefits, such as a reduction in sentences, and not by a real desire for change. This creates the need to assess not just participation, but its effectiveness.

CONCLUSION

The methods and forms of social work in prisons, as well as the established programs for individual and group intervention, do not provide for targeted work with convicts with high levels of ACEs in order to adequately treat childhood traumas. This justifies the need for prisoners to undergo screening and assessment of the risk of recidivism upon entry into the prisons.

The presence of a large number of recidivists among the respondents, as well as the statistically significant relationship between the number of ACEs and re-conviction clearly demonstrates the inability of those released from prison to resocialize and

distance themselves from criminal activity. The results show that almost all respondents in the sample have experienced severe forms of violence and adverse events. The relationship between ACEs and previous conviction. This proves that ACEs is a key predictor of criminal behavior - high ACEs increases the risk of serious crimes and recidivism.

Maintaining motivation for behavioral change is one of the serious challenges facing social workers in prisons . This depends both on the personal characteristics of the convict and on the professional competencies of the specialist, who should be able to build trusting contact with those deprived of liberty, to make an adequate assessment of the criminogenic needs and resources of the convict, on environmental factors, on regulatory provisions. All this provokes the need for an individual approach when working with each individual case, regardless of the type of crime for which he is convicted.

The data obtained from the study indicate that the current model of social work with convicted persons should undergo some change. Penitentiary institutions have been changing constantly in recent decades. However, the study shows that a new change is needed to the current model of social work.

The results obtained when studying the issue of applying the institution of Conditional Early Release (CER) to violent offenders do not provide definitive data on whether this category of persons would have more adequate opportunities for resocialization and whether they would achieve a positive change in behavior and attitudes upon early release from prison.

Existing methods for predicting the likelihood of recidivism do not include examining the presence of adverse childhood experiences. In this regard, the methods and forms of social work in prisons, as well as established individual and group intervention programs, do not provide for targeted work with convicts with high levels of ACES in order to adequately treat childhood traumas.

The presence of a large number of recidivists among the respondents, as well as the statistically significant relationship between the number of ACEs and reconviction clearly shows the inability of individuals released from prison to resocialize and distance themselves from criminal activity.

Knowledge of the phenomenon of ACEs and its dimensions would allow the planning and implementation of adequate prevention and support measures. Directing the focus of competent institutions and state bodies to vulnerable groups such as single-parent families, those raised in institutions and individuals with a low educational level can contribute to the prevention of recidivism.

The results of the dissertation provide guidelines for the development of more effective training for ISAEW, for the development of new programs and training methods, as well as for the improvement of relationships between prisoners and social workers.

CONTRIBUTIONS:

1. A comprehensive study was conducted among a large sample of prisoners (351).
2. The problems and prospects of social work in prisons are studied through the prism of the ISAEW and prisoners.
3. Recommendations based on evidence from the study were made to optimize social work in prisons.
4. For the first time, a study on the influence of adverse childhood experiences among prisoners who commit violent crimes using the international questionnaire (ACE - IQ) has been conducted in Bulgarian prisons . Representative data on the frequency and distribution of thirteen types of ACEs have been published. Statistically significant relationships between ACEs and recidivism have been established. Our data correlates significantly with the results of ACEs studies conducted using the original methodology in European and world prisons.
5. The existence of a statistically significant relationship between ACEs and recidivism determines the need to create a legally regulated mechanism for mutual action, in which penitentiary institutions and other state and municipal bodies should participate, which will contribute to reducing the rate of recidivism and to the more successful resocialization of those released from prison.
6. It is proposed that parts of the questionnaire be included as a mandatory element of the assessment of newly admitted prisoners for the purpose of examining ACEs and timely inclusion in programs for working with childhood trauma.
7. The results of the study provide guidelines for updating the curricula for work in penitentiary institutions for specialists from helping professions, as well as for

developing modules for postgraduate qualification of those working in the prisons.

8. The results of the study are a good basis for continuing and optimizing research on adverse childhood experiences with other categories of prisoners, as well as for expanding research on the needs and problems of specialists from prisons and the probation system.

Publications and participation in scientific forums

Publications

1. Nikolova, P. (2023). Problems and perspectives in socio-educational work with prisoners. Multidisciplinary Journal of Science, Education and Art, ISSN 1313 – 5236, pp. 255–271. <http://www.usb-blagoevgrad.swu.bg/media/3152/2023-sub-final.pdf>
2. Nikolova, P. (2024). Specificity of social work in prisons. Multidisciplinary Journal of Science, Education and Art, pp. 573–581. <http://www.usb-blagoevgrad.swu.bg/media/3368/2024.pdf>
3. Nikolova, P. (2025). Diagnostics of the need for training in Bulgarian as a foreign language (second) of imprisoned foreign citizens in the context of defining the Bulgarian language in social work as a means of resocialization and integration - in print in a collection of the Department of "Bulgarian Language as a Foreign Language" Sofia University "St. Kliment Ohridski", APBECH
4. Nikolova, P. Social work in prisons through the eyes of those deprived of liberty (in press).

Participation in scientific forums

1. Prolet Nikolova , Vaska Stancheva-Popkostadinova. Current problems and prospects of social work in prisons. 18th student scientific conference, May 12, 2017 – Blagoevgrad. Collection with program and abstracts, p. 24
2. Prolet Nikolova. Specifics of social work with perpetrators of sexual offenses. Fifth scientific conference "Science-Education-Art in the 21st Century", 26.09.-27.09.2019, SUB, Blagoevgrad Branch, Southwestern University "Neofit Rilski;
3. Prolet Nikolova. Specificity of social work in prisons. Seventh Balkan Scientific Conference "Science - Education - Art in the 21st Century", October 24 and 25, 2024. University Center "Bachinovo" - Blagoevgrad
4. Prolet Nikolova. Diagnostics of the need for training in Bulgarian as a foreign (second) language of imprisoned foreign citizens in the context of defining the Bulgarian language in social work as a means of resocialization and integration. Second scientific and applied conference "Contact of languages and cultures. Modern resources in teaching Bulgarian as a foreign/second language", 17.09.-19.09.2024, Veliko Tarnovo. Organizer - Department of "Bulgarian as a foreign language" Sofia University "St. Kliment Ohridski", APBECH.